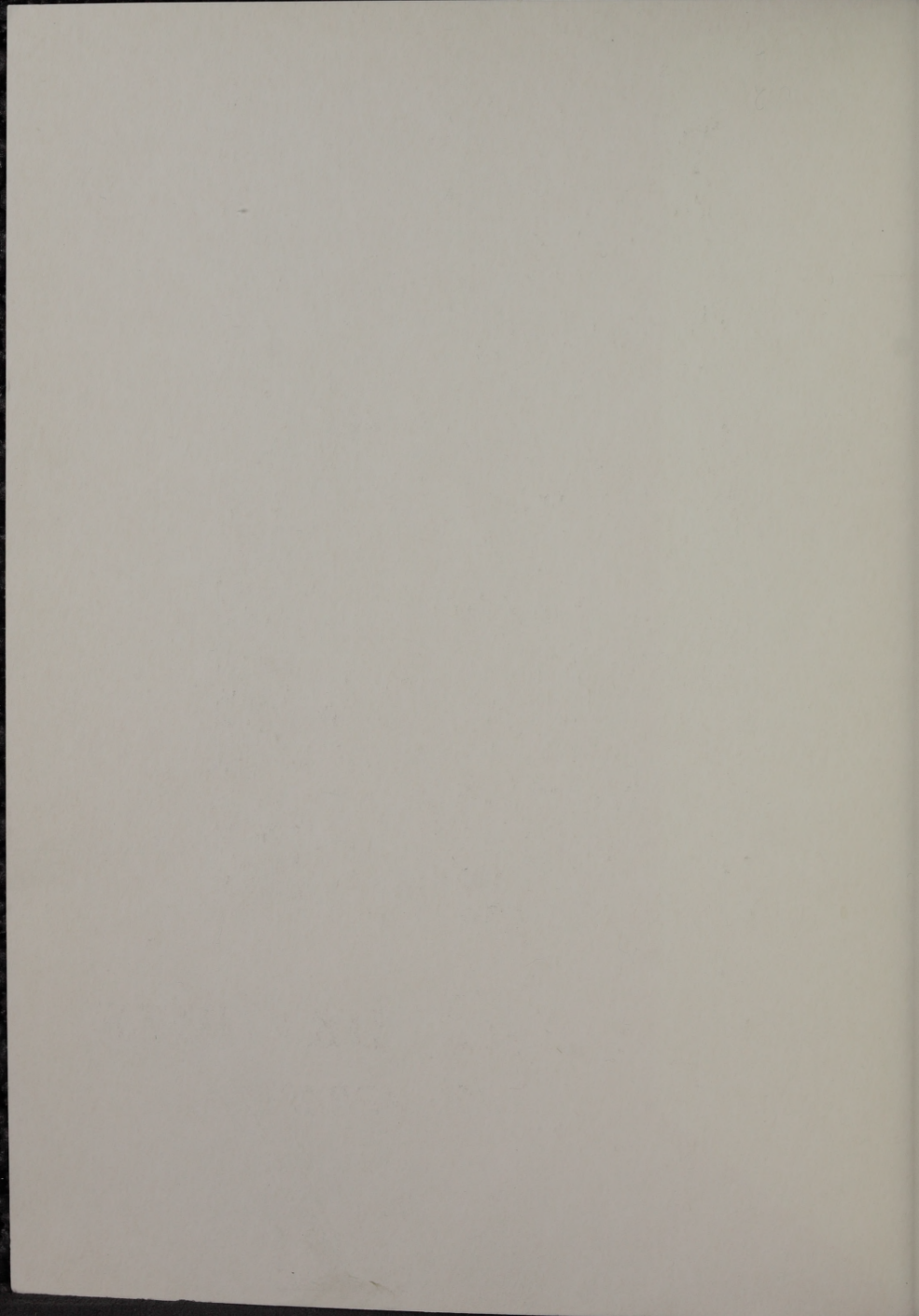

CESVAINES DRAUDZE
VĒSTURISKS APRAKSTS

94-3

636

L
2

CESVAINES DRAUDZE

VĒSTURISKS APRAKSTS

Madonā, 1994.

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTEKA

~~94~~ 114.684

0304079060

Sastādījusi un rediģējusi DACE ZVIRGZDIŅA.

Izmantoti Cesvaines vidusskolas un Madonas
novadpētniecības un mākslas muzeja fondu materiāli.

VALDEMĀRA UPĪŠA (uz vāka),
JŪLIJA DICKALA un nezināmu autoru fotoattēli.

Sakarā ar Cesvaines tagadējās baznīcas 50 gadu pastāvēšanas svētkiem biju domājis izdot plašāku vēsturisku ziņu un materiālu krājumu par Cesvaini. No šā nodoma man lika atteikties 1928. gada neraža, jo gribējās darīt grāmatiņu katram pieietamu arī tagadējos saimnieciski grūtajos laikos. Te nu tad lasītājs atradīs tikai īsas ziņas par to, kam kāds tiešs sakars ar baznīcu un draudzi. Ja laiki labosies, izdošu Cesvaines novada vēsturisku apskatu vēlāk. Kam interese par Cesvaines pagātņi, tam aizrādu uz Juškeviča rakstu "Cesvaine" un manu "Baznīcas grāmatu ziņas par Cesvaines novadu 18. g. s. vidū", kas nodrukāti "Izglītības Ministrijas Mēnešraksta 1928. gada 7. un 8. burtnīcās.

Sirsnīgs paldies amatbrālim Bērentam, no kā esmu saņēmis datus par Cesvaines mācītājiem un Dr. J. Zēveram par Bona ziņojuma norakstu.

Cesvainē, 1929. g.

A. VĪTOLS

1. Baznīcas

Par to, kad Cesvainē celts pirmais dievnams (tautas dziesmās — “krusta pils”), nav saglabājušās nekādas ziņas; varam tik minēt, ka baznīca te būs celta puslīdz vienā laikā ar virsbīskapa pili (1390.).

Ap viduslaiku beigām katoļi mūsu zemi sētin nosēja paligbaznīcām — kapelēm. Varbūt, ka tādas ir bijušas arī Cesvaines draudzē. Saku: varbūt, jo kapela apzīmē ne vien baznīciņu, bet arī kapus. Dokumentos ir ziņas par kapelu Kārzdabā (vieta tuvāk nav apzīmēta), Biksera Pagrabiēšu tuvumā un Dzelzavā, iespējams, ka uz Kapupļaidu zemes. Stāsta, ka baznīciņa bijusi arī Grašu Lāgu Liepaskalnā. Pietnieka mežā (ši vieta senāk bijusi apdzīvota, par ko liecina meža vietu vārdi Miezaīne, Zirgu dārzs u. c.) ir kāds Baznīcas kalns, taču ne velti tā iesaukts.

Skaidrākas ziņas ir par trim baznīcām pirms tagadējās.

Par vecāko no tām (trešo pirms tagadējās) 1647. gada vizitācijas protokolā teikts, ka tai sabei dzies jumts un draudzei uzdots to remontēt. Drīz pēc tam baznīca sagāzusies.

1649. gadā baznīcas ģenerālkomisija atļauj Cesvaines draudzei celt jaunu koka baznīcu 8 asu¹ garumā un 6 platumā, ar kori un ģērbkambari. 1727. gadā draudzes revidenti pavēl šai baznīcai atjaunot jumtu, salmu vietā liekot dēļus, jo dakstiņu smagumu sienas neizturēšot. 1748. gadā baznīcas stāvoklis vēl bēdīgāks. Pavēle par jumta labošanu nav pildīta, un revīzijas komisija

¹ 1 ass = 2,13 m

nepaklausīgos soda ar 50 dālderiem. Šo baznīcu sagāza vētra 1758. gada decembrī. Kad cēla tagadējo mācītāja dzīvokli (darbs pabeigts 1796. gadā), tur izlietoja sagāzušās baznīcas dzelzs daļas. Tā mācītājmājā vēl kāda piemiņa no šīs baznīcas ir atrodama.

Jaunas mūra baznīcas celšanai valdība no savas puses deva 900 dālderu. Darbu sāka 1761. gada pavasarī. 1763. g. rudenī, kad darbs bija jau puslīdz galā, nāca nelaime. Juntam bija pietrūcis dakstiņu, un tornim tuvāko viņa daļu pagaidām apjuma ar salmiem. Kāds diendienieks, pie torņa strādādams, uztaisīja pīpi; no tās aizdedzies junts. Ugunsgrēks iznīcināja ne vien jaunceltnes koka daļas, bet no tā sagāzās arī visas trīs torņa iekšējās puses. Neskatoties uz šo un citām sīkākām neveiksmēm, 1765. gada 12./23. septembrī meistars Herberts varēja daudz skatītāju klātbūtnē uzlikt tornim gaili. Šo veco baznīcu, kā viņu te sauc, iesvētīja 1765. gada 1. adventā. Celtne pirms degšanas izmaksāja 1319 dālderus 12 markas, pēc degšanas 1634 dālderus 6¹/₂ markas. Baznīcas garums 16 asis, platums 6¹/₂ asis. Vecās baznīcas iekšējo izskatu var cik necik iedomāties pēc līguma, ko slēdz ar krāsotāju Jēkabu Balki. Baznīcas un kora griesti jākrāso zili; velves vidū jābūt visuredzošai Dieva acij. Altārī pār galdu Balkem gleznojams sv. vakariņš, augstāk Kristus krustā sišana un virs tās trīsstūrī "Jehova". Altāris ar galeriju un tāpat kancele virs tā krāsojami, atdarinot marmoru, balts ar pelēku, malas un kapitēļi apzeltījami. Zem kanceles jumtiņa gleznojams eņģelis ar stariem. Kora arkā novietojama uz koka gleznota Kristus krustā sišana.

1847. gadā altārī novietoja mācītāja Mīteļa dāvētu nezināma meistara gleznu, kas tēlo Kristus augšāmcelšanos. Šī glezna glabājas baznīcas arhīvā.

Pēdējais dievkalpojums šai baznīcai noturēts 1875. gada 13./25. jūlijā.

1869. gada augustā konvents nolēma veco baznīcu vairs nelabot, jo tā draudzei par mazu, bet krāt līdzekļus jaunas, plašākas baznīcas celšanai. Tā paša gada decembra konventā pieņēma zemnieku priekšlikumu, ka baznīcas būvei par labu katrs zemes arklis apliekams ar gadskārtēju nodevu 10 kapeikām. 1871. gadā bija šim mērķim jāmaksā katram zemniekam 20 kapeikas, bet muižām 6 rubļi no arkla. 1874. gadā šī nodeva jau bija

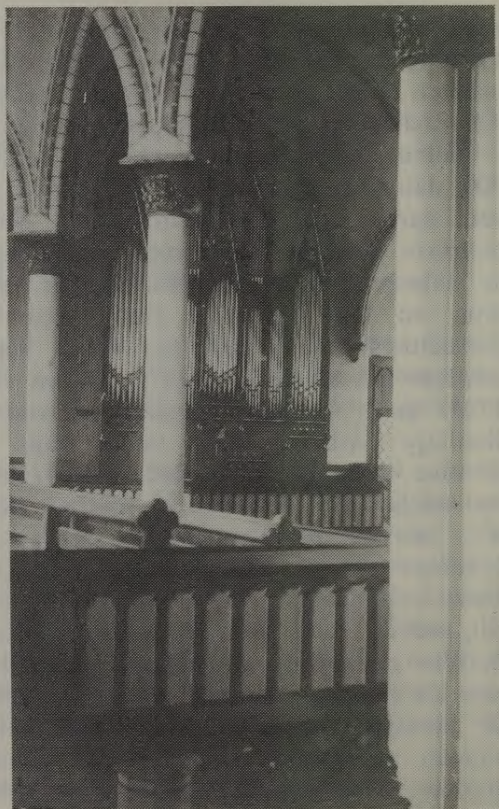
četrkāršojusies. Tai pašā 1874. gadā, kad baznīcas fondā jau bija 12.000 rubļu, nolēma izsludināt būvplānu konkurenci, par derīgāko maksājot 500 rubļus. Plānu izstrādājot, baznīcā jāparedz vieta 2500—3000 cilvēkiem.

No iesūtītajiem projektiem par labāko atzina Liepājas pilsētas arhitekta Paula Berči plānu. Daži projektēja celt baznīcu Karātavkalnā. Vienojās veco noplēst un tai pašā vietā celt jauno.

Pārejas laika dievkalpojumiem 1876. gadā mācītājmuižā uzcēla 14 asis garu un 7 asis platu koka pagaidbaznīcu, kas vairāk kā 3 gadus kalpojusi Cesvaines draudzei. Pēdējie dievvārdi tur noturēti 1879. gada 11./23. novembrī. Vēlāk pagaidbaznīcas viens gals pārvērsts par mācības istabu (tagad noplēsts), otrā ierīkoti dzīvokļi.

1875. gadā konvents jaunās baznīcas celšanu izdeva arhitektam P. Berči, un 1876. gada 28. maijā (9. jūnijā) lika viņas pamatakmeni. Darbs ilga vairāk kā 3 gadus.

Jauno baznīcu iesvētīja 1879. gada 14./26. novembrī Cēsu apriņķa prāvests Rihards Fogels. Latviešu dievkalpojumā sprediķoja vietējais mācītājs, vācu dievkalpojumā Jaunpiebalgas mācītājs Emīls Kēlbrants.

Cik baznīca izmaksājusi, to var tik apmēram pateikt. Lēti rēķinot, draudzes dotais materiāls maksā 15.000 rubļu, pievedums 17.000 rubļu, naudā par darbu samaksāts 50.000, tā ka kopā iznāktu 82.000 rubļu. Arhitekts P. Berči baznīcas izmaksu visumā aprēķinājis uz 100.000 rubļiem.

Draudzes locekļi ir maksājuši nodevu 1874. gada apmēros arī dažus gadus pēc baznīcas iesvētīšanas. Baznīcas mūri ir no šķeltiem laukakmeņiem, iekšpusē kīegēļiem oderēti. Mūra virsmas baznīcai 3000 kv. metru. Jumts (308 kv. asis) šīfera, bet tornis — kapara. Baznīcas garums

iekšpusē no durvīm līdz altārim 132 pēdas un platums no viena krusta spārna līdz otram 87 pēdas, no vienas sienas līdz otrai $54\frac{1}{2}$ pēdas. Vidus velve $48\frac{1}{2}$ pēdas, tornis (līdz krustam) 183 pēdas augsts. Četri lielākie pilāri mūra, astoņi mazākie — čuguna. Altāris un kancele izgriezti no ozola koka. Ērģeles — Ladegasta, ar 25 balsīm, maksāja kādus 4800 rubļus (paplašinātas ar 7 balsīm 1929. gadā). Trīs baznīcas zvani — tērauda, gatavoti Bohumā (Vācijā); tiem katram savs tornis (As, C, Es), kas, ar visiem zvanot, dod akordu.

Pirmo altāra gleznu pagatavoja Paulis Hendlers Berlīnē. Tur bija tēlots Pestītājs pie krusta. Šo gleznu sagrieza kāds

vājpātīgais; viņas vietā ielika oleogrāfiju. Tagadējā altāra glezna (iegādāta 1924. gadā) — Jēkaba Bīnes darbs. Gleznas saturs ņemts no Jāņa ev. 19., 30. Blakus figūras: romiešu kareivis, Cebedejs, Marija, Marija-Mađaļa (pie Jēzus kājām) un Jānis. Glezna maksāja 500 latu.

P. Berči baznīcu veidojis gotiskā stilā. Bez mūsējās viņš ir uzcēlis vēl divas citas baznīcas — katoļu baznīcu Rokišķos (Lietuvā) un sv. Annas baznīcu Liepājā. Kāds lietpratējs, apskatīdams Berči nāves gadījumā (1911. g.) viņa darbus, atzīst Cesvaines baznīcu par labāko.

Baznīcas sēta mūrēta 1883. gadā, un baznīcas vārti pēc arhitekta Blūmentāla skices celti 1884. gadā.

No vecākiem baznīcas traukiem pieminams mazs alvas bīķerītis un tāda pat materiāla dievmaizišu trauciņš. Vecāko sudraba bīķeri Cesvaines baznīcai 1727. gadā dāvājuši Anna Doroteja Šrēderine (Schröderin) un Melhior Samuels Bekmanis (Beckmann). Lielais sudraba bīķeris (bez izrotājumiem) un dievmaizišu trauks dāvāti baznīcai 1798. gadā. Ar mūsu tagadējās baznīcas iesvētīšanas dienu apzīmēts toreizējā Dzelzavas barona Frīdriha Georga fon Tranzeja-Rozenieka (Transehe-Roseneck) dāvātais mazāka izmēra bīķeris (ar izrotājumiem) un dievmaizišu trauks. Tuvāku ziņu nav par kristāmo bļodu, divām viņa kannām un divām dievmaizišu vācēlēm. Jaunās altāra un kanceles segas ar daudzkrāsainu ornamentu baznīcai dāvāja Cesvaines kooperatīvs. Zīmējums — nelaiķa Teodora Plikauša, darbs — Valsts Cesvaines vidusskolas. Baznīcas zīmogs ovāls; viņā redzams krusts, ap kuru vijas viņa koka zars ar diviem ogu ķekariem.

Savas atzīmes baznīcas hronikā par mūsu baznīcas celšanu mācītājs R. Auniņš nobeidz ar: Gods Dievam augstībā! Tagad, atskatoties uz baznīcas 50 gadu pastāvēšanu, pieminot tās vētras, kas gājušas mūsu galvām un arī baznīcai pāri, un redzot mūsu baznīcu mīlu roku koptu, staltu un nesatricināmu, arī mums ar pateicību un prieku jāizsaucas: Gods Dievam augstībā!

2. Mācītāji

No katoļu baznīckungiem zināms tik viens:

Johans Brakels, 1417. gadā. kā liecinieks parakstīja kādu dokumentu.

Cesvaines draudzes luteriskie mācītāji:

1. Krišjānis (uzvārds nezināms), dzimis Cēsīs, kā Cesvaines mācītājs minēts 1559. gadā; krievi viņu pakāra.

2. Vilhelms Šēdemahers (Schädemacher), valmierietis, studējis Rostokā; 1591. gadā poļi to no Cesvaines padzina. Viņš aizgāja uz Neretu, kur mira 1604. gadā.

3. Čakarijs Holde, no Saksijas, bijis mājskolotājs Kurzemē, tad skolotājs Ventpilī. 1609. gadā viņu ordinēja pēc tam, kad tas bija aicināts uz Cesvaini. Hercogs Frīdrihs viņu aicināja uz Jelgavu. No turienes 1621. gadā viņš aizgāja uz Burtņiekiem. Kāda trača dēļ viņam nācās 6 nedēļas pavadīt arestā. Vēlāk Holde apkalpoja Mazsalacu, kļuva par prāvestu. Viņš vēl dzīvs 1650. gadā; kad miris — nav zināms.

4. Matīss Ribickis (Rybitsky). Par viņu nav nekādu ziņu. 1622. gadā viņš kā liecinieks paraksta dokumentu, kas vienīgais uzglabājis viņa vārdu.

5. Johans Grīls (Grūlius) minēts kā Cesvaines mācītājs 1627. gadā; ģenerālsuperintendants Samsons raksturo viņu kādā ziņojumā ķēniņam 1630. gadā kā teicamu vīru (ein feiner Mann). 1636. gadā Grīls atteicās no piedāvātās prāvesta vietas, par ko saņēma nepamatotu rājienu. Viņu vēl min 1643. gadā, bet var būt, ka viņš nodzīvojis līdz 1656. g.

6. Johans Vilhelms Grīls (Grūlius), iepriekšējā dēls, dzimis Cesvainē, studējis Rostokā un Karalaučos, top par Cesvaines mācītāju 1656. gadā, miris 1682. gadā. Muižnieki par viņu dod labu liecību: esot 26 gadus uzticīgi savu draudzi kopis, palicis pie tās arī krievu iebrukuma laikā; atstājis bez līdzekļiem 8 bērnus.

7. Johans Neudāls (Neudahl), Vērgales (Kurzemē) mācītāja dēls, īsāku laiku bijis par mācītāju Torgelē un Jaunpiebalgā; uz Cesvaini aicināts 1683. gada jūlijā; 1701. gadā viņš prāvesta vietas izpildītājs. 1702. un 1705. gadā aplaupīts, 1707. gadā aizvests gūstā un Pleskavā miris 1708. gada sākumā. Kā Neudālam pašam

un Cesvaines draudzei Ziemeļu kara laikā klājies, vērojams no viņa ziņojumiem priekšniecībai. Konsistorijai 1705. g. viņš raksta: "Mēs dzīvojam diendienā bailēs un ir tā, it kā mēs skrietu nost," un bībeles tulkotājam prāvestam E. Glikam: savu un Cesvaines draudzes tagadējo stāvokli viņam labāk tiktos aprakstīt ar asarām nekā ar tinti.

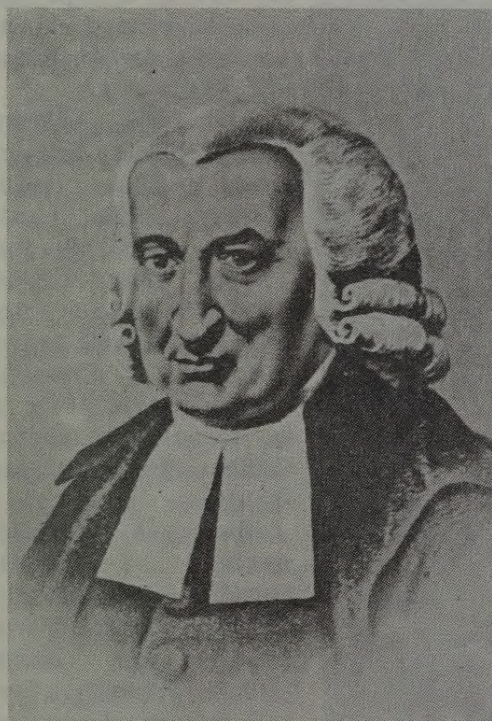
Neudāla laikā Cesvainē par palīgmācītājiem ir bijuši Miķelis Klembkens (no šejienes aizgāja uz Liezeri) un Čakarijs Pīls (1698. g. aizgāja uz Tirzu).

8. Pauls Mejs, dzimis 1676. g. Rīgā, tapa par Cesvaines palīgmācītāju 1700. g. Šķiet, ka Mejs kādu laiku bijis arī patstāvīgs šejienes mācītājs. 1707. g., no kazakiem bēgot, viņš sagūstīts uz Devēnas ezera. 1708. gadā viņš vāc Rīgā naudu, lai izpirktu sevi un sievu no gūsta. Vēlāk apkalpoja Cesvaini, Liezeri, Tirzu un no jauna krita gūstā. Pēc 19 mēnešiem, no gūsta vaļā ticis, viņš atrada Cesvainē jau citu mācītāju — Vurmu. 1711. gadā viņš dabū Ērgemes un Ēveles, 1719. g. Cēsu draudzi. 1735. g. tapa prāvests, mira 1739. g.

9. Nikolajs Vurms, Dzērbenes mācītāja dēls, dzimis 1676. gadā, 1704. g. ordinēts par Cesvaines palīgmācītāju, aizvests gūstā uz Pleskavu, atgriezies atpakaļ 1711. g. un iecelts par patstāvīgu Cesvaines mācītāju. No 1715.—1719. g. apkalpojis arī Liezeri. 1737. gadā iecelts par prāvestu, miris 1747. gada jūnijā.

Visi Neudāla palīgi (Klembkens, Pīls, Mejs un Vurms) ir viņa znoti.

10. Krišjānis Dāvids Lencs (Lenz), dzimis Koslinā (Pomerānijā, Polijā) 1720. g., studējis Hallē, pelnīdamies kā skolotājs. 1740. gadā pārnācis uz Vidzemi un bijis mājskolotājs Nēķenā. Kopš 1742. gada mācītājs Dzērbenē, uz Cesvaini pārnācis 1749. gadā, 1757. g. iecelts par prāvestu; divi gadus vēlāk aizgājis uz Tērbatu. 1779. g. ķeizars Lencu iecēl par ģenerālsuperintendentu, Lencs miris 1798. g. Maza auguma, vārgs, Lencs tomēr ražens garā. Vēsturnieks Ekarts Lencu sauc par vecās Vidzemes iespaidīgāko teologu. Pietisma garā uzaudzis, Lencs šo virzienu karsti aizstāvēja pret racionālismu (tā saukto neoloģiju). Lencs ir uzrakstījis latvisku sprediķu grāmatu divās daļās (Rīgā, 1764.—1767. g., 1850 lpp.), ko vēl tagad var atrast dažā labā cesvainieša mājā.

Krišjānis Dāvids Lencs (Lenz)

Cesvaini pārcēlies 1760. gadā. 1791. g. tam piedāvāja prāvesta amatu, bet viņš no tā atteicās. Mira 1805. gada 15./27. oktobrī. Viņš apglabāts Cesvaines Baznīcas kapos. Uz viņa kapa liels koka krusts.

13. Krišjānis Vilhelms Mītelis, dzimis Cesvainē 1771. gada 11./22. oktobrī, iepriekšējā dēls, studējis Jēnā. Bija par palīgu savam tēvam no 1793. gada, pēc viņa nāves patstāvīgs Cesvaines mācītājs. 1844. gadā iecelts par konsistorijas padomnieku. Miris 1847. gada 13./25. augustā un apglabāts Cesvaines Mācītāju kapos. Sacerējis dziesmas: "Prieka dziesmu skandinājam", "Pēc nodzīvotas

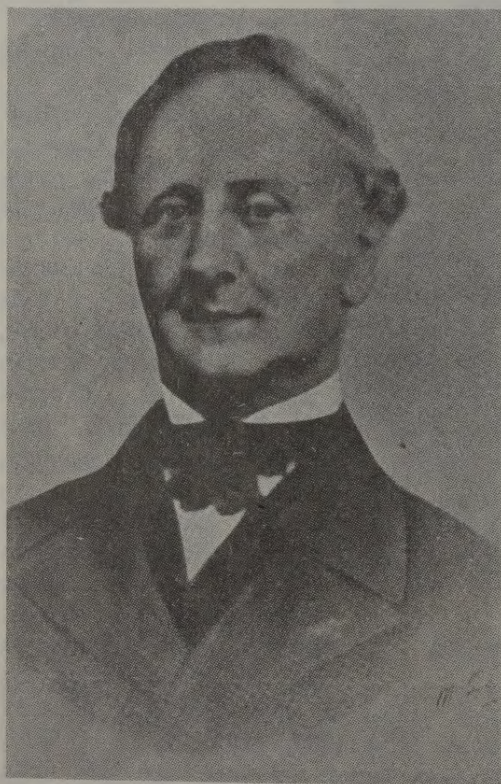
Tepat Cesvainē 1751. gada 12. janvārī dzima Lenca dēls Jēkabs Miķelis Reinholds, Gētes vēlākais konkurents dzejas laukā. Liels ir bijis K. Lenca pakalpalicēju pulks: 7 bērni, 34 bērnu bērni un 37 bērnu bērnu bērni.

Lenca piezīmes vecākajā saglabātajā Cesvaines baznīcas grāmatā esmu izmantojis savā priekšvārdā minētajā rakstā.

11. Ludvīgs Kleinhempels, dzimis 1710. gadā Karalaučos, studējis turpat, kopš 1735. gada mācītājs Suntažos, uz Cesvaini pārnāk 1758. gadā, reizē pildot prāvesta vietu, mirst 1759. g.

12. Gotlībs Frīdrihs Mītelis (Gottlieb Friedrich Mithel), dzimis Melnē (Meklenburgā, Vācijā), studējis Jēnā, atnācis uz Vidzemi mājskolotājos. Uz

nedēļas", "Kā skaists ir jaunais Dieva nams", "Ar karstu pateicību", "Dievs Kungs, kas debesi". Ka Mītelis ir bijis īsts dzejnieks, to liecina sevišķi pirmā minētā gaviļu pilnā Lieldienu dziesma. Šo "vidējo Mīteli" veci ļaudis atceras kā sevišķi bargu. Saukuši to par "kungu ar sarkanām kurpēm".

Jūlijs Vilhelms Ludvigs Mītelis.

14. Jūlijs Vilhelms Ludvigs Mītelis, Krišjāņa Mīteļa dēls, dzimis Cesvainē 1805. gada 2./14. aprīlī. Studējis Tērbatā un Berlīnē. Kopš 1831. gada tēva palīgs, pēc viņa nāves patstāvīgs Cesvaines mācītājs. Miris 1871. g. 24. septembrī (6. oktobrī). Paglabāts Cesvaines Mācītāju kapos.

Divās Berkholca sprediķu grāmatās atrodami "jaunā Mīteļa" sprediķi. Tāpat kā tēvs, arī viņš ir rakstījis garīgas dziesmas. Viņa paša sacerēta "Kungs, tev kāroju", tulkotas "Šodien tā Kunga dieniņa", "Tev, tev, mans Dievs, es slavēt sākšu" u. c. — apmēram 15 dziesmas.

15. Kārlis Roberts Auniņš, dzimis 1834. gada 18./30. jūnijā Pēterupē. Apmeklējis

Rīgas guberņas ģimnāziju, studējis Tērbatā. Pēc studiju beigšanas (1859.) bija pusgadu par mājskolotāju, tad strādāja Pēterpilī no 1859. līdz 1864. gadam vairākās skolās kā reliģijas pasniedzējs. No 1864.—1865. g. rudenim bija par palīga mācītāju Straupē pie

prāvesta Zilmaņa. No 1865. gada rudens līdz 1869. gada pavasarim mācītājs Aizkrauklē.

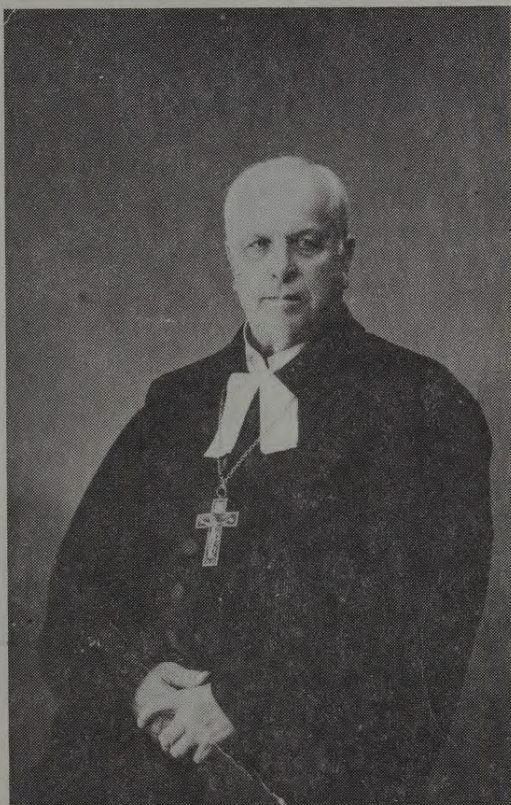
No 1869.—1872. g. 3./15. septembrim mācītājs Umurgā. Cesvainē amatā ievests tā paša gada 10./22. septembrī, emeritējies 1911. gadā, miris 1914. gada 5./18. maijā, paglabāts Cesvaines Mācītāju kapos.

K. R. Auniņš ir veicis lielu darbu vispirms baznīcas laukā. 1869. gadā sinode to ievēlēja bībeles teksta rediģēšanas komisijā. 1877. gadā jaunā bībele iznāca drukā. Arī vēlāk Auniņš laboja bībeles pareizrakstību un pa daļai tekstu, šim darbam ziedodams kādus 14 gadus. Bez tam Auniņš piedalījies arī katķisma, dziesmu

grāmatas un agendas revīzijās. Par nopelniem baznīcas labā viņam piešķīra zelta krustu.

Tad viņa darbs latviešu labā. Sākot ar 1864. gadu, viņš bija Latviešu draugu biedrības loceklis un no 1868. līdz 1875. gadam viņas Vidzemes direktors. Ievērojamākajam šīs biedrības darbiniekam Dr. A. Bīlenšteinam Auniņš palīdzēja zinātniskā materiāla vākšanā.

1871. gadā K. R. Auniņš izdod Jura Neikena "Stāstu, dziesmu un gudrības mācību kopojumu", kam pievienota viņa sarakstītā

Kārlis Roberts Auniņš.

Neikena biogrāfija. Auniņš mēģinājis arī latviešu mitoloģijā, publicēdams rakstus "Kas ir Ūsiņš?" un "Par latviešu pūka mītiem". Šiem darbiem nozīme kā materiālu krājumiem.

Būdams kabineta cilvēks, Auniņš draudzes dzīvē un darbā nav ņēmis sevišķas dalības, viņš ir tikai godam izpildījis savus neatliekamos, tiešos mācītāja pienākumus. Kā kāds Auniņa dzīves apraksts saka, viņš bijis vairāk kaisītājs nekā stādītājs, vairāk modinātājs nekā kopējs. Šo trūkumu atsvēra ārkārtīgās Auniņa runas dāvanas. Kas Auniņa runas lasīs, dažkārt no tām nekāda sevišķa iespaids negūs. Viņu vajadzēja redzēt un dzirdēt. Viņa majestātiskais augums, spēka pilnā balss, straujā valoda nav attēlojami. Un tad viņa sejas izteiksme, kur dzīvi atspoguļojās viņa izjūtas. Viņš nebija aktieris, kas apzinīgi piedod savai sejai tādu vai citādu izteiksmi; tā bija viņa dāvana, ka viņš prata runāt ne vien vārdiem, bet ar visu sevi.

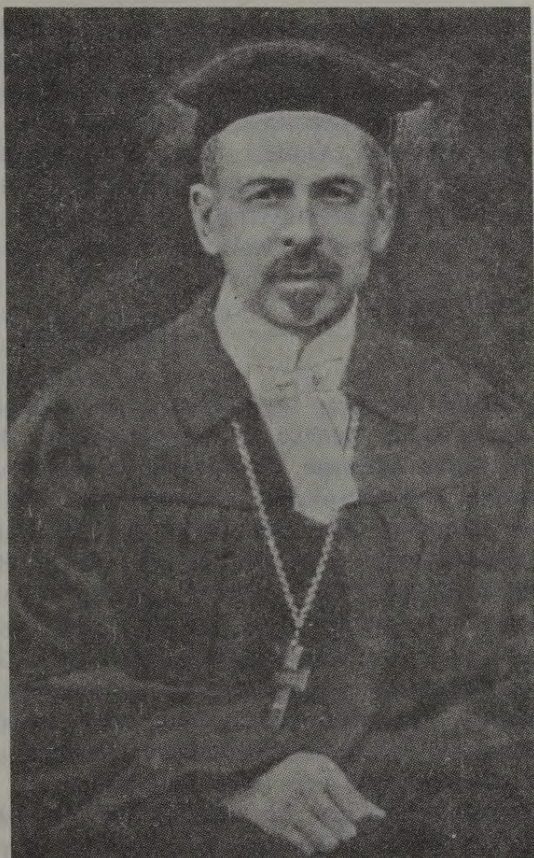
Nevar sacīt, ka draudze K. R. Auniņu milētu. Cienītāju, to viņam bija diezgan. Viņam pārmeta pāriešanu vāciešos, straujo, nepiekāpīgo, kundzisko dabu, viņa asos, atklātos vārdus; viņa atzina vairāk tiesātāju nekā dvēseļu kopēju. Cik šajos spriedumos patiesības, par to neklājas runāt man, viņa kristītam un iesvētītam. Un viņš pats jau nu ir istā Tiesneša priekšā.

Muižnieki veco Auniņu sauca par latviešu aristokrātu. Ja Auniņš būtu gājis kopā ar mūsu tautisko atmodu, viņš ar savām lieliskām runas dāvanām varbūt varētu Kronvaldu apēnot; un ja viņš pareizticības lietās nebūtu sadūries ar likumu, viņš mūža galā vadītu ne vien Cēsaines, bet varbūt visas Vidzemes luteriskās draudzes. Ka tas tā nenotika, ka viņš mūsu vidū mira, iepriekšējā dienā vēl dievkalpojumu noturējis, kā Mozus, kā acis nebija tapušas tumšas un kā spēks nebija zudis — tā ir Cēsaines draudzes laime.

Tuvākas ziņas par veco Auniņu atrodamas G. Hillnera rakstā "Roberts Auniņš un Jānis Neulands" (Hekera kalendārā 1916. gadam); par R. Auniņu galvenokārt kā runātāju ir rakstījis Kaudzītes Matīss savu tautiskā laikmeta atmiņu otrajā sējumā.

16. Ernsts Johans Voldemārs Auniņš, iepriekšējā dēls, dzimis Umurgā 1869. gada 6./18. maijā, vidusskolu apmeklējis Bērzainē, studējis Tērbatā. 1895. gada augustā ordinēts par tēva palīgu. No 1890. gada — Cēsu apriņķa vikars. 1903. gada martā viņu

apstiprināja par
 Ērgemes mācītāju. No
 1904. gada maija līdz
 1905. gada aprīlim
 viņš bija karaspēka
 mācītājs Mandžūrijā,
 par ko to apbalvoja ar
 Annas 3. šķiras ordeni
 un zelta krustu. 1905.
 gada ziemu Auniņš
 pavadīja Leipcigā,
 papildinoties teoloģijā.
 Sākot ar 1906. gada
 jūliju, viņš ir atkal
 paligmācītājs Cesvainē.
 1911. gadā, tēvam
 no amata atsakoties,
 E. Auniņu 28. janvārī
 (10. februārī) ievēl par
 patstāvīgu Cesvaines
 mācītāju. 1919. gada
 rudenī, kad lielinieku
 grūtības mācītājam un
 draudzei bija pārdzīvotas,
 kad varēja atkal sākt
 domāt par normālu
 dzīvi, Auniņam nācās
 aiziet mūžībā. Kuļmašinas
 siksna tam iesita pa

Ernsts Johans Voldemārs Auniņš.

galvu, no tā cēlās smadzeņu iekaisums, un 30. septembrī viņš mira. Viņu apglabāja Cesvaines Mācītāju kapos 6. oktobrī. 1926. gadā baznīcas valde nolika pie viņa kapa vienkāršu akmens plati ar aizrādījumu uz 2. Kor. 1,12.

E. Auniņam nebija tēva spēka, uguns un runas dāvanu. Viņa nozīme tā bērnišķi siltajā sirdī. Zīmīgi viņus — tēvu un dēlu — kāda kapa runa salīdzināja ar apustuļiem Pēteri un Jāni. E. Auniņam nebija ienaidnieku. Viņu lika arī ienaidnieki mierā. Tā viņš varēja saglabāt baznīcas arhīvu un traukus. Pēdējo vietā

reiz Auniņš bija atdevis savu galda sudrabu. Šis mūžam laipnais, līdzjūtīgais sirds cilvēks ir sējis daudz mīlestības savā draudzē. Literāriskā mantojuma Auniņš nav atstājis gandrīz nekāda, kaut gan, īpaši teoloģijā, bija dziļi izglītots.

17. Alberts Vītols, dzimis Virānē 1888. gada 1./13. jūlijā, apmeklējis Rīgas pilsētas ģimnāziju, studējis Tērbatā, ievēlēts par Cesvaines mācītāju 1921. gada 6. janvārī, ordinēts Rīgā 13. februārī, Cesvainē ievests 20. martā.

3. Kapsētas

Senāk kristīgo paglabāšanas vietas bija baznīcas un baznīcu dārzi. Tā kā pēdējie bija samērā šauri, tad nācās dažreiz rakt pat pussatrūdējušus liķus laukā, lai atbrīvotu citiem vietu. Izraktos kaulus novietoja kaulu kambaros un, kad kaulu sakrājās vairāk, tos apraka. Tā nu arī par Cesvaini jādomā, lai gan dokumentārisku ziņu par to nav, ka te pirmā kristīgā kapsēta ir bijusi pie baznīcas — ap to pašu vietu, kur tagad Baznīcas kapi. Senrakstos minēti kapi Dzelzavā, pie PAGRABIEŠIEM un KĀRZDABĀ (sk. par kapelām nodaļā “Baznīcas”) un bez tam vēl otra apglabāšanas vieta KĀRZDABĀ un vairākas Kraukļos. 1727. gadā baznīcu ģenerālkomisija dod, uz kapsētām zīmējoties, šādu rīkojumu: “Draudzes priekšnieku kungiem jāraugās, piedraudot ar 1 dālderu soda un liķa izrakšanu, lai mirušo neapbedītu pie kapelām, bet gan parastos kapos pie baznīcas.” Rīkojums liek domāt, ka tā laika draudzes kapi ir atradušies apmēram turpat, kur tagadējie Baznīcas kapi, varbūt ietverot viņos arī baznīcas dārzu.

1748. gada vizitācijas komisija pavēl kapos celt kaulu kambari. No šās pavēles redzams, ka kapi jau ilgāku laiku lietoti. Noslēdzams, ka tā ir tā pati 1727. gadā minētā kapsēta. 1774. gada vizitācijas protokolā ir runa par kādu citu kapsētu, kas nesen kā ierīkota, koka sētu, atslēgu vārtiem, bez kaulu kambara. Dots rīkojums uzcelt plašāku kambari, kur negaisā varētu arī bērinieki patverties, jo kapsētas tuvumā nav apdzīvotu vietu. Acīmredzot te ir runa par vecajām Kīnderēm. Vai 1748. gadā minētie kapi tagad slēgti, nav skaidri teikts, bet noprotams gan, jo uz jautājumu, vai

mirušie tiek apglabāti arī kur citur, atbilde ir — nē. Tālāk jau varam runāt par katru kapsētu atsevišķi.

1. **Baznīcas kapi.** Kā agrāk norādīts, te būs meklējama vecākā kristīgā apglabāšanas vieta Cesvainē. Pēc dokumentu ziņām, tie lietoti 1727. g., slēgti 1774. g. sakarā ar noliegumu apglabāt likus baznīcā vai tās dārzā. Vēlāk viņi atkal būs tikuši lietoti (tik atvērīti no baznīcas nost apmēram uz tagadējo vietu), jo baznīcas hronikā atzīmēts, ka 1830. g. tos slēdz pēc tam, kad tie ilgu gadu bijuši lietošanā. 1874. g. kapos palielina par 1¹/₂ pūrvietu. 1878. g. konvents atļauj tur iegūt ģimeņu kapu vietas, ar to piedodot kapsētai privātu kapu raksturu.

2. **Vecās Ķinderes.** Ierīkotas laikā starp 1748. un 1774. gadu, jādomā, īsi pirms pēdējā, jo 1773. g. draudzēm dota pavēle ierīkot kapos 100 asu attālumā no apdzīvotām vietām un arī baznīcas. Vecās Ķinderes bijušas kādus gadus slēgtas (pa to laiku par draudzes kapsētu būs turēti Baznīcas kapi). Apbedīšana Ķinderēs atjaunota 1830. g. Kapi paplašināti 1845. g. Nākošā gadā tur ierāda īpašu vietu pareizticīgajiem, kam savu kapsētu vēl nebija. 1849. g. draudze žēlojas, ka vieta kapiem neizdevīga; esot īpaši ziemas laikā grūti bez stangas un cirvja, kas ne katram pie rokas, izrakt kapu likumīgā dziļumā. 1869. gadā mācītājs J. V. Mītelis ziņo, ka kapos grūti atrast vietu. Tad Cesvaines īpašnieks dāvā draudzei to 5 pagastu lietošanā, kam nav pagastu kapu, 25 pūrvietas zemes jaunas kapsētas ierīkošanai.

3. **Jaunās Ķinderes** — tā nu tad nosauca šos jaunus kapos. Kapsēta iesvētīta 1876. g. 30. maijā (11. jūnijā). Kapličas pamatakmens likts 1885. g. 8./20. augustā. Līdz tam kapsētai bija koka vārti. Kapličas tornis paaugstināts, lai zvanītājs no tā varētu kapsētu pārredzēt, 1926. g. par 10 pēdām. Šim darbam 3 draudzes locekļi ziedoja 300 latu. Tā paša gada 13. jūnijā nosvinēta kapu 50 gadu pastāvēšanas diena. Pirmais šais kapos (iesvētīšanas dienā) paglabāts mazs bērniņš — Anna Poruks. Viņas kapiņš (ar čuguna krustu) turpat pie kapličas pa kreisi.

4. **Dzelzavas pagasta kapi,** tautā saukti par Bikseni, iesvētīti 1865. gada vasarā (datums nezināms). Iesvētīšanu izdarījis Gulbenes mācītājs Šilings. Veci cilvēki atminas kā pirmos te apglabātos Lati Āriņu un Viļumu Bērzariņu. Te atdusas rakstnieks Doku Atis, uz kura kapa 1922. g. uzcelts piemineklis.

5. Oļu kapi, tautā saukti Skāķukalns, esot iesvētīti, kā man stāstīts, 1876. gada 14./26. novembrī. 1927. g. 3. jūlijā tur iesvētīta koka kapliča.

6. Kārdzabas pagasta kapi, tautā saukti Stradukalns. Droši zināms tik tas, ka pirmā šais kapos 1875. g. 5./17. janvārī apglabāta Liena Ozoliņa. Cik ilgi pirms tam kapi iesvētīti, neesmu varējis izdibināt.

7. Sarkanu pagasta kapi, lai gan ar 1928. gadu pārgājuši Lazdonas mācītāja garīgā rīcībā, tomēr te pieminami, jo tur apgūlies un arī apgulsies uz priekšu dažs labs Cesvaines draudzes loceklis. Arī šo kapu iesvētīšanas diena nebija uzzināma. Kā pirmais te 1876. gada 22. augustā (3. septembrī) apglabāts Andrejs Balanda. Viņa kaps — kreisā kapsētas priekšstūrī, lielceļa malā.

8. Mācītāju kapi, tā sauktā Fridrihkalnā, iesvētīti 1838. gadā.

Jauno Ķinderu, Dzelzavas, Oļu un Kārdzabas kapiem 1924. gadā evakuēto vietā iegādāti jauni tērauda zvani. Tie sver: Ķinderēm 10 pudi, pārējiem kapiem pa 5 pudi. Zvani lieti Bohumā, turpat kur Baznīcai. Viņos ieliets "Cesvaine 1923" (pagatavošanas gads).

Neskaitot muižnieku kapus, draudzē ir vēl trīs māju kapsētas.

Kapu svētkus atrodu pirmoreiz Cesvaines draudzē pieminētus 1831. gadā.

4. Draudzes skola

Vecākais man pazīstamais dokuments, kur ziņas par Cesvaines draudzes skolu, atrodas Zviedrijas valsts arhīvā. Tas — konsistorijai sūtīts Cesvaines skolnieku saraksts no 1685. —1695. gadam. Dokumentu parakstījis 1696. g. 17. septembrī skolmeistars Čakarijs Bons. Cesvainē šādi skolnieki (rakstība tuvu oriģinālam):

1685: Segguse Ans, Doring Birn, Meire Jur, Racwicke Jacob, Tuhjan Jacob.

1686: Murran Jan, Sprukste Martin, Milne Birn, Gibste Matz, Scure Peter, Gibste Peter.

1687: Augul Andrey, Kuhren Jan, Katsche Jan, Pakul Matz, Tilen Jur, Kauling Jur, Putning Ans, Krewing Andrey, Ebul Ansch, Greten Jecub, Kampe Birn un Jacob.

1688: Pamsen Jacob, Ponthus Jur, Mejer Peter, Muren Jur, no Bibligen Spaske, Augul Jur, Greten Jacob, Kuhron Birn.

1689: Spall Andrey, Jurgutz Jacob, Sparing Willum, Jeske Willum, Mattin Andrey, Linde Andres, Kohnen Jac, Aggan Andres, Seddul Peter, Skuhre Peter.

1690: skolnieku nav bijis, jo trūcis maizes.

1691: Recke Jur, Rubben Willum, Dorin Ans, Melne Peter, Stepping Jacob, Bāgon Jur, Swelme Jan, Tohlin Mickel, Leine Peter, Jaunsem Jacob, Plate Jan, Gribbush Matz, Tuhjan Peter, Recke Jan, Icke Peter, Zaurwādār Peter.

1692: Gigert Ans un Willum, Katsche Jan, Lange Ansch, Papen Andres, Gabbash Jur, Bulling Jecub (stostas), Praegul Peter, Wischen Mickell, Krowin Birn, Krewin Jan un Jur, Bullin Jan, Dsegguse Jacob, Kannin Jan, Laide Andrey, Dalder Ansch, Klautzen Andres, Bebbber Willum.

1693: Dilluck Ans, Wallant Andres, Sertul Matz, Plate Peter, Greten Birn, Augul Mattheis, Rittin Bertul, Elman Babb, Kalkeneck Birn, Spruckte Bertul, Katsche Jan, Rehke Mickel, Garrantz Willum, Johke Jost, Reck Martin, Giggert Jocum, Dsenne Ann, Pacul Jur, Schlaube Ann, Prikne Jur, Lidek Jur, Sklaube Babul, Wāter Martin, Keppast Gerde, Schlawash Ann, Lange Ansch, Palsen Willum.

1694: Briske Birn, Schickun Ernestin, Kripe Ans, Aliten Gerd, Trischke Jan, Bemelt Jan, Krewing Jan, Ladde Indric, Josep Peter, Sman Peter, Pulwegalsche Ansch, Grigul Willum, Linde Peter, Stubbe Matz, Bulgal Jockum, Abel Matz, M. Kurun Jecub, Rackwick Britz, Baldon Ann, Kubb Gerde, Ritting Maj, Ahrkalnet Ans, Rackwick Peter, Tauring Andres, Gabbran Dirik, Ausin Ansch, Wallant Mattis.

1695: Maizes trūkuma dēļ tik sekošie: Runge Jan, Eewing Peter, savādnicka — krōdzinieka dēls Jan, Post Jan, Kalkeneck Mickel, Muische Krewing Birn.

Saraksta beigās piezīme: šo skolas darbu sācis šejienes mācītājs (der hiesige Pastor) un divi gadus uzturējis skolmeistaru; tad ķēnišķīgā komisija skolmeistaram piešķīrusi gada algā 6 pūrus

rudzu, 6 pūrus miežu, vienu pastāvīgu dieninieku, 3 pūrvietas zemes un no baznīcas lādes 10 šiliņus. Naudu skolmeistars par šiem gadiem saņēmis tik divreiz, jo tās nebijis. Mazais algas zemes gabaliņš atradies muižas laukos (war im Schlossfeld gelegen). Šinī, t. i., 1696. g. rudenī Bons ar skolu pārcelts uz 1/4 arkla lielu zemes gabalu, sauktu Stilbe. Šī zeme esot kalnaina un slikta un uz tās uzcelts pils krogs (Šļāka? Akmenskrogs?), ar ko Bonam rodoties zaudējums. Skolmeistars zemīgi lūdz godājamo konsistoriju likt viņam zemē mieru.

Šis dokuments pieļauj dažus slēdzienus. Vispirms par skolas sākumu. Bons saka, ka skolu ierīkojis vietējais mācītājs. Bet kurš? 1860. gada vizitācijas protokolā komisija lūdz Cesvaines īpašnieku palielināt 1/8 arkla lielo ķesteru zemi, lai no tās varētu iztikt vācu ķesteris, kas prastu lasīt un rakstīt. Nabadzīgais mācītājs J. V. Grīls īsi pirms savas nāves (1682.) nebūtu skolotāju uzturējis no saviem līdzekļiem. Jādomā, ka 1685. ir pirmais skolas gads un Cesvaines skolas tēvs ir mācītājs J. Neudāls, kas šurp atnāca 1683. gadā.

Otrkārt — skolas zemes jautājums. 1766. gadā mācītājs G. F. Mītelis sūdzas iestādēm, ka, norēķinoties par 1765. gadu ar augsto kroni, viņam pieprasīta noma par zemes gabalu, sauktu Stilbāre; viņš nevarot par to maksāt, jo to lietojot skolmeistars. Baznīcas arhīvā saglabājusies sarakste ļauj noprast draudzes skolas zemes pirmsākumus. Skolas zeme vispirms bijusi 9 pūrvietas liela un atradusies tur, kur vēlāk Šļākas kroga zeme. 1766. g. Šļākas Jānis pat vēl zinājis rādīt dažas vecās skolas pēdas uz kroga zemes. Tad skola pārcelta uz Iķiem jeb Sviķāri, kam tolaik bijis 12¹/₂ mucas vietas smilšainu tīrumu un pļavu 5 mucas vietas. No šās zemes skolmeistars nevarējis iztikt un tāpēc viņam algas zemē ierādīta Stilbiņāre, kur pārcelta arī skola. Šo skolas pārvietošanu uz viņas tagadējo vietu 1766. gadā vēl labi atcerējies Iķu Matīss. Tik tālu Mīteļa I laika dokumenti.

Bona raksts papildina Iķu Matīsa liecību ar noteiktu datumu: uz Stilbiņāri skola pārvietota 1696. gada rudenī. Viņš min tik savu pirmo zemes atalgojumu (3 pūrvietas) un pēdējo (Stilbiņāri), bet, ka likts vairākkārt pārvietoties, noprotam no viņa lūguma. Mīteļa I dokumentos aizrādīts, ka Stilbiņāre zviedru laikos bijusi mācītāju atraiņņu zeme. Bet kad? 1680. gada vizitācijas protokolā teikts, ka

mācītāju atraitņu zemes, tāpat kā nabagmājas nav. Varētu būt, ka J. V. Grīla pakalpalicēju grūtais stāvoklis pamudināja Cesvaines baznīcas patronu grāfu Nilsu Brahi (Brache) parūpēties par Stilbiņāres atdošanu mācītāju atraitņu lietošanā. Stilbiņāres platība: $11\frac{1}{4}$ mucas vietas tīrumu, $19\frac{7}{8}$ mežu, $5\frac{5}{8}$ plavu (kopā apm. 51,5 pūrvietas). Sakarā ar Mīteļa I sūdzībām iestādes vairākkārt nolemj, ka muižai jāatņem 9 pūrvietas vecās skolas zemes un draudzes skola jāpārceļ atpakaļ, bet šis lēmums netiek pildīts, aizbildinoties, ka nevar nesen celto skolas ēku ārdīt nost. Beidzot šī zeme piešķirta uz noilguma pamata skolai.

Jādomā, ka pirmā draudzes skolas ēka bijusi tā, kuras pamatus rādīja Šļākas Jānis. Nav ticams, ka skola būtu bijusi celta arī uz Bona pieminētām 3 pūrvietām, kas muižas laukos. Vai Iķos arī bijusi īpaša ēka, nav pasakāms¹. 1727. g. vizitācijas protokolā minēta skolas mājiņa, kas pavisam nederīga. Tur māsās 4 bērni. 1732. gada protokolā teikts, ka skolas ēka tikko uzcelta, zem jumta, bet vēl nav grīdu, durvju, logu, krāšņu. 1736. g. atkal minēts, ka skola jauna. 1748. g. protokols piemin sīkāk, ka skola — atsevišķa māja ar priekšnamu, istabu un diviem kambariem, draudzes vajadzībām pietiekoši liela. Pie skolas rija un klēts. Nākošā skolas ēka celta 1766. gadā. Par to jau sīkākas ziņas. Ēku cēlušī krievu “plotnieki” citā vietā, ne gluži tur, kur agrākā. Krieviem par darbu (arī galdnieka) maksāts naudā 45 rubļi un proviantā: 17 pūru rudzu miltu, 4 pūri putraimu, 4 pūri smalka iesala, 2 pūri zirņu, 1 pūrs kaņepju, 3 podi sviesta, 4 rubļi 80 kap. gaļai, 3 podi sāls, 200 gabalu siļķu, muca alus, 20 stopu brandvīna, 3 mārciņas tabakas. Par ķieģeļiem, kaļķi, dzelzi, kā arī par mūrnieka, stiklinieka un kalēja darbiem samaksāts pavisam 37 dālderu 20 $\frac{1}{2}$ markas.

1779. gadā ceļ atkal jaunu skolas ēku. Lai 1806. gadā skola varētu darboties plašākos apmēros, kā “Schreib- und Rechnenschule”, tā iepriekš jāsavēd kārtībā. Ap gadsimta maiņu (1800.—1804.) skolu apmeklē viens vienīgs skolnieks.

1812. gadā skolu slēdz, un tā atsāk darbu ar 12 skolniekiem 1830. gadā. Šī ēka nodega 1840. gada pavasarī.

¹ Draudzes skolas 250 g. dibināšanas atceres svētku lapīņā A. Vītols, pamatojoties uz 1689. g. 7. marta revīzijas dokumentiem, atzīst, ka skolas ēkas varētu būt bijušas arī muižas laukos un Iķos (1935. g. 4. aug.). — D. Z.

Jauncelto skolas namu (tagadējo) iesvētīja 1842. gada trešajā svētdienā pēc Vasaras svētku atsvētes. 1872. gada vēlā rudenī uzcelta ēkas platumā, $5\frac{1}{2}$ asis garumā un 11 pēdas augstumā virs skolas jauna telpa ar $1\frac{1}{2}$ ķieģeļa biezām sienām, kur ierīkojamas skolnieku guļamistabas. 1884. g. atkal nolemti kādi remontu, bet kādi un kā izdarīti, nav protokolos redzams. Aizrādīts tikai, ka domāts skolai celt otru stāvu.

Draudzes skolotāji, cik zināms, Cesvainē bijuši sekojoši:

1. Cakarijs Bōns, 1685.—1696., tad minēts vēl 1727.—1736. gadā. Kādā 1732. gada dokumentā rakstīts “Bohme” Bona vietā. Pārrakstīšanās?

2. Johans Bernhards Ulmerss, sācis te darboties 1743. g.¹

3. Heinrihs Otto Zegners, te ievēlēts vai iecelts 1758. g.

4. Johans Jēkabs Elgasts (Oelgast). Šo skolmeistaru atrodu šejienes vācu personālgrāmatā laikā pēc Zegniera un pirms Zikeļa. Ja viņš ir šajā skolā darbojies, tad ļoti īsu laiku.

5. Jēkabs Johans Zikelis (rakstīts gan Sickel, gan Siekel) darbu sācis 1779. g. Bijis laikam diezgan muzikāls, jo pirmā laikā Mītelis cer, ka Zikelis iemācīšot draudzei korāļus un novērsīšot “gaudošanu” baznīcā. Zikeļa dzīve bijusi nekārtīga, runāts pat par viņa sakariem ar kādu zemnieka meitu. Jau 1788. g. tam iznāk sadursme ar baznīcas priekšniecību. 1796. g. to galīgi atlaiž no amata. Miris Grubās 1797. g.

6. Jēkabs Pakalnieks, izvēlēts 1796. g. Zikeļa vietā; darbā vēl 1807. g.

7. Krišjānis Johans Ieverts (Eewert) minēts kā skolmeistars un ērgelnieks vispirms 1809. g., visbeidzot 1821. g.

8. Sīmanis Frīdrihs Nāgelis, bijis arī dreimanis un klavierskaņotājs. Sācis te ērgelnieka — skolmeistara darbu 1823. gadā, atlaists vecuma dēļ 1862. g. No 1852. g. viņam palīdzēja darbā viņa dēls Rūdolfs, kas beidzis Valmieras ķesterskolu. Par Rūdolfu Nāgeli mācītājs liecina, ka tas bijis latviešu draudzē iemīlots. Baznīcas darbu veicis neko teikt, bet skolotājs no viņa pavisam neiznācis. Bez tam R. Nāgelis arī dzēris un, kā ļaunas mēles runājušas, bijis reiz

¹ 1935. g. 4. aug. lapinā A. Vītols min, ka J. B. Ulmersa vārds atrodams vēl starp 1750.—1753. gadu mācītāja Lenca māju apmeklēšanas piezīmēs. — D. Z.

dievkalpojumā pie ērgelēm aizmidzis. Visu šo iemeslu dēļ Rūdolfu Nāgeli atlaiž reizē ar viņa tēvu.

9. Ādams Daugulis, uzņēmās 1862. gada Jurgos skolas vadību; no pirmā skolotāja pienākumiem atteicās 1901. gadā, līdz 1909. gada pavasarim palikdams par reliģijas pasniedzēju. Ērgelnieka pienākumus pildījis līdz savai nāvei — 1917. g., Cimzes audzēknis.

10. Jānis Saujiņš, no 1901.—1906. gadam.

11. Jānis Kabucis, no 1906. līdz 1909. gadam.

12. Andrejs Avotiņš, par pirmo skolotāju ievēlēts 1909. g., par ērgelnieku 1917. g. No Cesvaines pārgāja uz Rīgu 1922. g.

Ar Avotiņu izbeidzās draudzes skola. Ēkas ar daļu zemes uz agrārreformas pamata pārgāja Cesvaines pagasta īpašumā. Skola nu kalpo viena pagasta vajadzībām. Par ērgelniekiem pēc Avotiņa ir bijuši Aleksandrs Ozoliņš (1922.—1925.) un kopš 1925. g. Atis Zariņš.

Esmu te minējis tikai skolas vadītājus. Par palīgskolotājiem ziņas pavisam trūcīgas, īpaši vecākos laikos.

Visi S. Nāgeļa priekšgājēji amatā līdz Elgastam (to ieskaitot) saucās ērgelnieki — skolmeistari, Zegners vairs ne, no tā prasa tik labu balsi. Tāpēc spriežams, ka Cesvaines koka baznīcās nav bijis ērgeļu. No kāda tiesas sprieduma noskāršams, ka pirmās ērģeles Cesvainei iegādātas 1779. g. oktobrī.

Draudzes skolniekiem senākos laikos ir bijis obligatoriski jāpiedalās dievkalpojumos un viņi šai ziņā pat kontrolēti. Baznīcā viņu galvenais uzdevums — melodiju pareizi “noturēt” un iemācīt to draudzei. Ar badīgo 1840. gadu izbeidzas vecā kārtība, ka katrs pagasts uztur zināmu skaitu draudzes skolnieku; nu turp sūtīja vecāki, kas gribēja, savus bērnus uz sava paša rēķina.

Draudzes skola ir mums devusi pirmos pagasta pašvaldību darbiniekus un skolotājus. Tā vēl rakstnieks Doku Atis sāk skolotāja gaitas Dzelzavā tūlīt pēc draudzes skolas beigšanas.

Tā kā ērgelnieku rokās ir draudzes muzikālā vadība, tad tepat atzīmēšu, ka pirmoreiz par koncerta rīkošanu Cesvaines baznīcā minēts 1869. gadā.

5. Draudze

Cesvaines draudzes robežas senos laikos ir bijušas ļoti plašas. Kāds 1456. gada dokuments liek domāt, ka līdz tam pie Cesvaines draudzes ir piederējusi arī Bērzaune. Minētā senrakstā Rīgas virsbīskaps Silvestrs apstiprina Bērzauni par patstāvīgu draudzi. Ka jaunā draudze atdalīta no Cesvaines, rāda kāds 1497. gada raksts, kur tas skaidri teikts. Tomēr iespējams, ka Bērzaune arī pirms 1456. g. kādu laiku ir bijusi patstāvīga draudze, jo 1431. g. ir pieminēts kāds Bērzaunes baznīkungs. Liezere poļu laikos, šķiet, bijusi patstāvīga draudze, bet zviedru laikos pievienota Cesvainei. 1669. gada vizitācijā nolemts Liezera draudzi atjaunot. Pēc ilgāka laika, 1689. gadā, tas arī ir noticis. Tomēr pēc 1710. gada mēra Liezeri lāgiem atkal apkalpo Cesvaines mācītāji.

18. gs. otrajā pusē (1774. g.) pie Cesvaines draudzes pieder sekojoši pagasti: Cesvaines, Aizkujas (no abiem pagastiem vairāki arkli Lazdonas dr.), Kraukļu, Bučauskas, Lodes (vairāki Lodes arkli Liezera dr.), Madonas (Cesvainei pieder viens arkls, pārējais Lazdonai), Kārdzabas, Dzelzavas, Grašu, Urdavas jeb Engelharta, Kārklū (Jaungrašu), Kusas, Oļu (tikai zemnieku zeme; Oļu muiža pieder pie Liezera), Apeltienas, Biksera un Līdera muiža (zemnieku zeme — Liezera dr.).

Šās Cesvaines draudzes robežas palikušas negrozītas līdz pat 1927. gadam. Kamēr vien pastāvēja vecā draudžu iekārta, piem., Līdera muiža maksāja nodevas Cesvaines ērgelniekam. Ka Oļu muižas iemītnieki garīgi jāapkalpo Cesvaines, bet Līdera — Liezeres mācītājam, par to bija vienojušies 1767. g. mācītāji Štellmahers un Mītelis savā starpā.

1927. g. Cesvaines un Lazdonas baznīcu padomes nolēma abu draudžu savstarpējās izraibotās robežas noapaļot. Vienojās tā, ka Cesvaines draudzei no Lazdonas piešķīra Patkules pagasta saimniecības līdz dzelzceļam (no Cesvaines puses rēķinot) un no Cesvaines Lazdonas draudzei visas Sarkaņu pagasta saimniecības, izņemot Cesvainei tuvākos 7., 8. un 9. ziņošanas iecirkni.

Tā nu šimbrīžam pie Cesvaines draudzes pieder sekojoši pagasti: Cesvaines, Dzelzavas, Grašu, Kārdzabas, Kraukļu, Oļu, Virānes un bij. Kusas pilnīgi, no tagad Kusai pievienotā Lodes pagasta sekojošās vecsaimniecības (neņemot viņu īpašnieku

konfesiju vērā): Aronieši, Bikas, Caunes, Garanci, Grāveri, Ģerķi, Kaniņas, Kūdrāji, Poķi, Rožuleja, Sīļi, Sprāči, Stalīdzēni, Trušļi, Vilkastes, Zlēmetes, Žagari; Patkules pagasts līdz dzelzceļam un no Sarkanu pagasta — Asmites, Blesēni, Brankas, Briskas, Bukšas, Buliņi, Caurvēderi, Doriņi, Klaucāni (jaunsaimniecības), Palsāni, Priķņi, Rēķi.

Cesvaines draudzes locekļu skaits vecos dokumentos minēts šāds: ap 1712. g. — 3156 (1710. gada mērī miruši 1727)

1732. g. — 240 mājas

1768. g. — 292 mājas

1774. g. — latviešu 6152, vāciešu 40

1846. g. — apmēram 10 000

1856. g. apm. 8000

1862. g. 7700, to starpā vāciešu 200

1870. g. — 8037, to starpā vāciešu 264 (atzīmēts arī, ka draudzes robežās dzīvojošo luteriešu skaits pret pareizticīgo skaitu attiecas kā 3 pret 1)

1881. g. — apmēram 9000, to starpā ap 250 vāciešu.

1928. gadā Cesvaines baznīcas personālgrāmatā bija 8421 draudzes locekļi. Tas tā uz papīra. Faktiski draudzes locekļu būs mazāk, jo arvien sarakstos skaitās tādi, kas bez izrakstīšanās no draudzes pārgājuši uz dzīvi citur vai arī miruši, bet nāves gadījums mācītājam nav paziņots. Iesvētīto un reģistrēto draudzes locekļu skaits 1928. g. bija 3452.

No garīgām kustībām draudzē atzīmējamās divas. Vispirms hernhūtisms. Dievamžēl par viņa sākumiem Cesvainē nebija nekas uzzināms. Ap 1800. g. mācītājs G. Mītelis atzīmē, ka mācītājlaužu Siksnēnu saimnieks atdod savu dēlu Andrievu pie Raunas Bormaņu Anša izmācīties audēja amatā. Vai tie paši Bormaņi, kur saiešana? Bet nu — dokumentu ziņas (viņu sameklēšanā man palīdzējis stud. teol. A. Goba, par ko viņam paldies).

1742. g. prāvests Vurms raksta virskonsistorijai, ka Cesvainē hernhūtiešu neesot un viņš par tiem nekā nezinot. 1818. g. tiešu brāļu draudzes locekļu 15, viņu sapulču apmeklētāju ap 70. 1839. g. brāļu draudzes piekritēju Cesvainē ap 4—5 simti, kas visi tomēr esot baznīcas ļaudis. 1856. g. Cesvainē ir brāļu draudzes piekritēji, cik un kādi — nav teikts. 1862. g. brāļu iespaids mazinās, kambari vāji apmeklēti. 1870. g. hernhūtisma piekritēji

vēl ir, bet mazā skaitā. Tieši tas pats atkārtots 1881. gada vizitācijas protokolā.

Cesvainei divi "saiešanas" (tā te sauc kambarus): 1) Cesvaines Pakalniešos, celta 1822. g. (pēc citām ziņām 1820. g.), sen, kamēr nojaukta; 2) Kraukļu Kalna Vēveros, dibināta 1817. g., 1872. g. uzcelta par jaunu; pēc ilgāka pārtraukuma dievkalpojumi tajā atkal sākti noturēt 1927. g. 6. novembrī.

No Cesvaines mācītājiem ar brāļu draudzi visvairāk nācās nodarboties J. Mītelim. Viņa korespondence ar brāļu draudzes vadoņiem liek domāt, ka Mīteli hērnhūtismam labvēlīgs, kaut gan prasa, lai brāļu draudze savā darbā ievēro likumīgās robežas. Presbiteri Furkeli Mīteli kādā vēstulē sauc par savu līdzstrādnieku tā Kunga viņa kalnā.

No minētajiem datiem redzams, ka brāļu draudzes ziedu laiks Cesvainē ir 19. gs. pirmā puse. Vēl ap 1860. g. ļaudis pulkiem sestdienas vakaros un svētdienas rītos gāja uz saiešanām, dziedādami un dažkārt klarnetes pūzdami. Uz Pakalniešiem nāca arī liezerieši, kam savu saiešanu nebija. Kāda liezeriešu māte stāstīja: ja gribējuši uz saiešanu iet, bijis jāpošas ceļā sestdienas vakarā, tūlīt pēc pirts. Pa ceļam pulks pieaudzis. Īsu brīdi atpūtinājuši kājas. Tad — vairāki dievkalpojumi un tālais ceļš atpakaļ. Stāstītāja varējusi tikt mājās tik pirmdienas rītā. Apvilkusi darba drēbes un stājusies citiem līdzī darbā. Iejautājos: tālais ceļš, divas negulētas nakts — vai tad nejutāties noguruši? Man atbildēja: — "Nemaz ne! Ja biju svētdienu tāpat mājās pavadījusi, tad gan visu nedēļu tā kā spēka vien trūktu!"

Bez šiem diviem brāļu draudzes kambariem Cesvaines draudzē īsu laiku ir pastāvējis arī baznīcas lūgšanas nams attālākā draudzes novadā — dzelzaviešos. Dievkalpojumi tur sākti noturēt 1841. gada 3. adventā. Vadība sākumā bija uzticēta stārastam Jānim Jozefam un viņam palīgos bija Pēteris Jozefs. 1843. g. konsistorija atceļ Jozefus no amata un lūgšanas vadību uztic Ķonēnu Otto Dankeram un Kazolu Pēterim Vēzītim. Šis lūgšanas nams bija domāts galvenokārt muižas saimei. Kā priekšlasītājs tajā ir darbojies arī hērnhūtiets mežsargs Andrievs Niedra, ienācējs no Tirzas.

No Kalna Vēveru sacītājiem atrodu vecos rakstos (1853. g.) pieminētus Bebriņu Jāni Grebsteli un Vēversviķu Pēteri Jaukanu;

Pakalniešu sacītājos bijuši Lejiešu Celmiņš, Būmaņu Cīrulis un Grubu tēvs.

Par hernhūtismu daudz plašāka kustība bija pāreja pareizticībā. Tās sākumā 1841. gadā pēc Vasaras svētkiem daži cesvainieši devās uz Rīgu pierakstīties izceļotājos, jo bija stāstīts, ka Iekšskrievijā varēšot par velti dabūt dzimtīpašumā zemi. Prāti apīmās, kad no kanceles bija nolasīti valdības paskaidrojumi un īpaša izmeklēšanas komisija ļaudis nopratinājusi un dažus sodījusi. Par ticības maiņu tad vēl Cesvainē neviens nedomāja. Kustība atjaunojās 1845. gadā. Visu vasaru bija ļaudis no citām draudzēm Cesvainei cauri gājuši uz Rīgu pierakstīties pareizticībā. Rudens tirgos izplatījās baumas par it kā pareizticīgiem solītiem laicīgiem labumiem — palīdzību neražā un krievu valdības labvēlību turpmāk. Līdz 1845. gada beigām, cik Mītelim ticis zināms, pareizticībā pārgājis 161 Cesvaines draudzes loceklis, pa lielākai daļai ģimeņu tēvi (tiem sekos — tā bija sagaidāms — viņu ģimenes) no baznīcas attālākiem draudzes novadiem. 1846. gadā pāreja pareizticībā turpinājās. Vecajā Kraukļu kazarmā tika ierīkota pagaidu baznīca, kā arī iemērīts zemes gabals pastāvīgai baznīcai Kārdabā. Pirmais Cesvaines novada pareizticīgais mācītājs Matīss Korolevs bijis latvietis, tik pieņēmis krievu uzvārdu; to apstiprina Koroleva Mītelim latviski rakstītās vēstules.

1847. gadā ķeizara ticībā pārgājuši nedaudzi, bet priesteris meklējis rokā agrāk pierakstījušos un tos pulkiem vien svaidījis. Cesvaines mācītājam bijis grūti uzzināt visus pareizticībā pārgājušos un viņam šai lietā gara sarakstīšanās ar Korolevu. Mītelis domā, ka līdz 1847. gada beigām pareizticībā pārgājuši apmēram 1000 Cesvaines draudzes locekļu, bet faktiski šis skaits divreiz lielāks. Ar 1847. gadu šī kustība beidzās, Cesvaines draudzi bija atstājuši apmēram piektā viņa daļa (1865. g. Oļu, Apeltienas, Kusas un Lodes pagastos kopā bija tikai 226 luterticīgi vīrieši), un tās robežās nodibinājās divas pareizticīgās draudzes — Kārdabā un Bučauskā.

Par Cesvaines baznīcas organizācijām runājot, jāmin no veciem konventa laikiem baznīcas priekšnieki — tās cēlāji: Grašu Heinrihs fon Kālens (Kahlen) un Cesvaines Jēkabs fon Klots (Klodt). Jaunās baznīcas iekārtas laikos līdz 1929. g. pavasarim ir darbojušās 3 baznīcas padomes — pirmās laikā (1920.—1923.)

baznīcas priekšnieks bija Jānis Purens, vietnieks Kārlis Maldups, otrās laikā (1923.—1926.) — attiecīgi Kārlis Maldups un Jūlijs Grunte, trešās (1926.—1929.) — Kārlis Maldups un Augusts Vende. Brīva baznīcas organizācija senāk bijusi tik viena: Cesvaines bībeles biedrība. Tā darbojusies 1820.—1825. g., tad slēgta, atkal atļauta 1833. g. Biedru (labāk — ziedotāju) bijis 1833. g. — 605, 1836. g. — 693. Kopš 1926. g. 30. maija draudzē darbojās dāmu komiteja un kopš tā paša gada 18. jūlija jaunatnes pulciņš.

Cesvaines draudzes koris ap 1930. g.

Vēsturisko draudžu apskatus mēdz beigt ar ievērojamām personībām, kas no šīs draudzes cēlušās. Bet tie, kas pazīstami plašākā pasaulē, jāpazīst bez sevišķiem aizrādījumiem arī viņu dzimtenei. Palepošanās ar tiem citu novadu priekšā tik tad būtu vietā, ja dzimtene tiem būtu bijusi ceļa šķērēja, ja tā pirmā un vislabāk viņus izprastu. Pieminēšu te tik divus aizmirstus ievērojamus Cesvaines draudzes dēlus. Pirmais ir Lodes Kalna Stalidzēnu saimnieks Mārtiņš, par kuru 1768. g. baznīcas grāmatā atzīmēts: kā atziņā, tā dzīvē Mārtiņš ir godīgs, kristīgs cilvēks.

Viņam sevišķi mīl Dieva vārdus lasīt un klausīties. Viņš iegādājies vai visas grāmatas, kas viņa (t. i., latviešu) valodā drukātas. Otrais slavenais cesvainietis, kas te pieminams, ir Jānuļješku piedzīvotājs Bromolds, nav bijis ne baznīcas, ne citā amatā, arī lasīt nav pratis. Bet, lūk, ko par viņu saka mācītājs Mītelis I (1767.):

“Bromolds ir mans vecais uzticīgais un godīgais palīgs gandrīz visās mācībās, ko latviešiem noturu. Tā svētība, ko šis sirmgalvis, kas būtu par brīnumu latviešu vidū saucams, nesis vairāk kā 20 gadus un ko no viņa mantos nākotne, varbūt apkaunos viņā dienā pat daudzus mācītājus.”

Lai Dievs dod Cesvaines draudzei daudz šādu slavenu vīru!

No mācītāja A. Vitola dienasgrāmatas 1944. g. oktobrī

7.X, sestdien. Aizbraucam uz Cesvaini. Kā citur, tā te drupas, drupas. Baznīcai ar šāvieniem bojāts torņa mūris un jumts pret vidu, tā ka tagad var redzēt no sāniem jumtu cauri. Sakristejā izmētāti papīri, izdzerts vīns. Mācītāja mājā viens šāviņš izgājis divām sienām cauri un sprādzis zālē. Logi izdauzīti, durvis bojātas. Inventāru izvazājuši vietējie, pat tādi, no kuriem to nevarēja cerēt. Paldies Dievam — no bibliotēkas lielākā daļa dzīva. Neredzēju konversācijas vārdnīcas un citu labi iesietu grāmatu. Arī baznīcas metriskās grāmatas laikam atradīsies. Pašā mājas priekšā puķu dobē apglabāti 7 krituši latvieši ar vārdiem uz krustiem. Astotais iekašņāts tik sekli, ka kājas rēgojās laukā. Arī krusta nav. Varbūt steīga. Uz visiem kapiem Maija uzlikusi pa flokša ziedam.

Draudze un baznīca 50 pēckara gados

Atgriežoties no bēgļu gaitām, mēs bijām ļoti laimīgi, jau pa gabalu ieraugot Cēsaines baznīcas torni ar krustu galā: tātad mūsu baznīca nebija sagrauta kā daudzas pa ceļam redzētās.

Draudzes, tāpat kā visur, patiesībā vairs nebija — citi iznīcināti, citi aiz Latvijas robežām plašajā pasaulē, citi baidījās no pastāvošās varas negatīvās attieksmes pret reliģiju. Baznīcā notika ieinteresēto sapulce, lai ievēlētu padomi, tās priekšnieku, sekretāru, kasieri, revīzijas komisiju. Mūsu pirmais baznīcas priekšnieks pēc kara bija Jēkabs Āboliņš, tad Rūdolfs Garančs. 1958. gada 25. maijā sāktajā protokolā grāmatā redzam, ka vismaz no tā laika līdz nāvei 1990. gadā baznīcas priekšnieks ir bijis krauklēnietis Jānis Vēvers. Kaut gan viņš strādāja algotu darbu, nebaidījās uzņemties šo pienākumu un veica to godprātīgi un akurāti kā jau grāmatvedis pēc profesijas. Draudzes kasieri bijuši Emma Podiņa, Ilga Zommere, Anna Avota, Jānis Stangainis.

Par sekretāri tiku ievēlēta es, darīju šo darbu līdz 1990. gadam, kad vecuma un slimības dēļ biju spiesta pārtraukt. Tā kā savulaik biju beigusi Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāti, tad pildīju arī mācītāja palīga pienākumus, ja viņš aizņemties dēļ to lūdza.

Cēsaines baznīcā kristīja bērnus, iesvētīja jauniešus, laulāja, tika noturēts dievgalds, kurā sākumā piedalījās daudz ļaužu, vēlāk tikai drosmīgākie, tie, kuriem reliģiskā pārliecība bija stiprāka par visu.

1946. gada Pūpolsvētdienā Kraukļu Līcos atzīmējām Cēsaines draudzes mācītāja Alberta Vītola 25 darba gadu jubileju ar īsu svētbrīdi, kur nolasīju Jāņa evaņģēlija 15. nodaļas 16. pantu, ar godināšanu un mielastu.

Draudze rūpējās par savu mācītāju, bija kopā priekos un bēdās. Vītola māju kādreiz apzaga, paņemot drēbes un pārtiku, tā ka mācītājam nebija pat, ar ko aizbraukt uz dievkalpojumu. To uzzinot, cilvēki centās palīdzēt ar visu nepieciešamāko.

Sāpīgs bija garīgo rakstu trūkums, tad Rīgā sāka iespiest "Baznīcas kalendāru". Aktīvākie draudzes locekļi Berta Stokē, Aina Greķe, Ilga Zommere, Otto Apenītis, es un vēl citi iznēsājām šīs

grāmatas pa mājām, pārdevām, reizē pieņēmām baznīcas nodokli un ziedojumus. Skaidrojām par draudzes dzīvi, grūtībām un vajadzībām. Staigājot pa mājām, daudz kas tika piedzīvots: pazemojumi, nicināšana, nelabvēlība, citur laipnība un atsaucība. Tomēr gājām un darījām visu, lai draudzi saglabātu. Mūsu aktīvisti bija arī Kārlis Blanda, Rūdolfs Kaidags, Anna Pērkone, Jānis Podiņš, Artūrs Puzuks, Irēna Zediņa u. c.

Baznīcas ēkas uzturēšana prasīja daudz saziēdoto līdzekļu. No kara laika jumtā bija palikuši caurumi, bet jau 1950. gados sākās apzināta postīšana. 1958. gada protokolā Nr. 3 teikts: "Pagājušās svētdienas dievkalpojumā š. g. 17. augustā izdauzīti vairākās vietās baznīcas un sakristejas logi (...) Nolemj par notikušo iesniegt ziņojumu milīcijai." Milīcija, protams, neko nepalīdzēja.

1964. gada 14. martā, tikko bija nomaksāti visi valsts nodokļi, saņēmām oficiālu paziņojumu, ka baznīca jāpārmēra un līdz maija beigām jāsamaksā papildus nodoklis 605,24 rubļi. Negaidītais rīkojums un īsais termiņš noteica baznīcas likteni uz ļoti ilgu laiku. Valde secināja, ka šo nodokli nekādi nespēj samaksāt. Sarakstišanās ar valdības iestādēm par nodokļa samazināšanu palika bez rezultātiem, tāpat kā lūgums atļaut par kulta vietu lietot Ķinderu kapsētas kapliču.

Sazinoties ar Lazdonas ev. luteriskās baznīcas valdi, nolēmām par lūgšanu vietu vienreiz mēnesī izmantot Lazdonas baznīcu, par ko 1964. gada 7. jūlijā saņemta Kulta lietu pilnvarotā atļauja. Par telpu lietošanu maksājām. Braucām uz turieni pat 30⁰ salā no 25—30 km attāluma, bet cilvēku palika arvien mazāk, dažreiz no visas draudzes tikai trīs vai pieci cilvēki. Daudzi šādos apstākļos baznīcu pameta. Uz mācītāja A. Vītola sprediķiem Lazdonā gan nāca lazdonieši, madonieši, praulēnieši.

Cesvaines baznīcu bijām spiesti pamest, bet to saglabājām savās sirdīs. Altāra piederumus, arī paklājus, ērģeles, kanceļi, pat solus drikstējām ņemt līdz. Visus iespējamus priekšmetus aizvedām uz mācītāja A. Vītola mājām lietošanai pēc vajadzības jaunā kulta vietā. Ērģeles, kancele, altāris, soli palika baznīcā, mums solīja, ka nekas netiks aizskarts. Bet durvis vairākkārt tika uzlauztas un pakāpeniski viss izvazāts. Dārzā aizdedzināts simtgadīgais ozols.. Baznīcas postīšana, apzagšana tika uzskatīta kā pati par sevi saprotama...

Kā Baznīcas Virsvaldes prezidija loceklis un Teoloģijas kursu lektors mūsu mācītājs, nu jau prāvests, katru mēnesi brauca uz Rīgu. Bijām ļoti satraukti, ka viņš kādreiz neatgriezās laikā atpakaļ, jo bija pratināts drošības iestādē. Kad jautāts par viņa reliģisko pārliecību, mācītājs atbildējis: "Es ticu!" Šie viņa vārdi stiprināja mūs, iedrošināja nedrošos.

Visu cienītais mācītājs Alberts Vītols diemžēl saslima un 1965. gada 16. septembrī nomira. Bēru dienā šķirsts atradās pie atvērtajām baznīcas durvīm, un zvana skaņas viņu pavadīja ceļā uz Ķinderu kapsētu. Kapos bija ārkārtīgi daudz ļaužu, piedalījās vairāki mācītāji. Draudzes vainagu nolika ar vārdiem no Jāņa parādīšanās grāmatas: "Es esmu uzticīgs līdz nāvei." Draudzes padome vēlāk nolēma mācītājam uzlikt piemiņas akmeni, to veidoja tēlnieks Egons Zvirbulis.

Pēc A. Vītola nāves draudzi neilgi apkalpoja Gulbenes mācītājs Z. Dambis, tad mācītājs Sēnals no Līvāniem, pēc tam kalpojuši arī Purenīšs, Dzintars, dzelzavietis Artūrs Puzuks.

Cesvaines baznīcas ērgelniece bija Emma Vītola — mācītāja dzīvesbiedre, kas spēlēja arī Lazdonā, līdz saslima. Tad pieteicās baptistu ērgelniece Austrā Ozoliņa, kas savu darbu arī luterāņiem veica ar istu kristīgu mīlestību.

1960. gados tradicionālos reliģiskos rituālus — kristības, jauniešu iesvētīšanu, laulības, kapusvētkus nomainīja laicīgi pasākumi. Kamēr mācītājs A. Vītols bija dzīvs, viņš vienmēr bija pieejams kā priecīgos, tā bēdīgos gadījumos. Pēc viņa nāves tālie mācītāji bija grūtāk sasniedzami, un cilvēki ātri pierada pie jaunajiem apstākļiem.

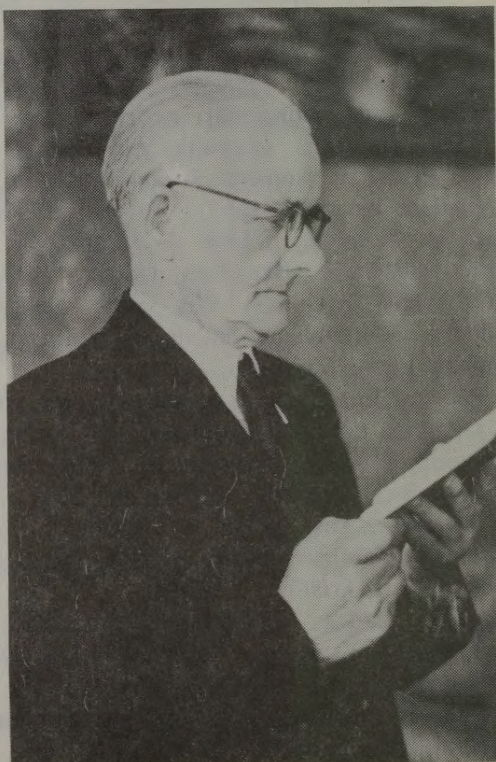
Sakarā ar biežo mācītāju maiņu bija grūtības ar baznīcas piederumu saglabāšanu. Sākumā viss atradās Vītolu mājās, vēlāk tika pārvests pie manis uz Kraukļu Liciem, taču baidījāmies no nelūgtiem "viesiem". Tad Madonas muzeja direktore E. Rudenāja apņēmaš pagaidām šos priekšmetus glabāt drošākos apstākļos. Viss tika uzskaitīts un novērtēts, noformējot attiecīgus dokumentus. Paturējām tikai mazo bīķerīti un šķīvīti lietošanai pie dievgalda. Baznīcas grāmatas nodevām arhīvam.

1990. gadā atsākās dievkalpojumi Cesvainē — bibliotēkā, vidusskolas zālē, vasarā ārpusē pie baznīcas. Pirmais dievkalpojums baznīcā atkal notika 1990. gada 25. augustā.

No A. Vītola autobiogrāfijas

Es, Alberts Jāņa d. Vītols, esmu dzimis Virānes pagastā 1888. gada 13. jūlijā kā lauksaimnieku dēls. Pēc vietējās pagastskolas beigšanas apmeklēju Rīgas pilsētas ģimnāziju, ko absolvēju 1907. No 1907.—1909. biju skolotājs Jaunpiebalgas draudzes skolā. 1909. g. iestājos Tērbatas universitātes Teoloģijas fakultātē. Studijas pārtrauca mana iesaukšana krievu armijā, tur sabiju vienu gadu (1916.—1917.) tuvredzības dēļ kā aizmugurnieks.

No 1918. II biju skolotājs Biržu (tagad Madonas) vidusskolā. 1919. II — 1924. I strādāju kā skolotājs un kādu laiku arī kā pārzinis (direktors) Cesvaines ģimnāzijā. No 1921. gada līdz šim esmu nepārtraukti bijis Cesvaines ev. lut. dr. mācītājs. 1947. g. 22.X mani ievēlēja par Cēsu iecirkņa prāvestu un 1948. g. 14.III par ev. lut. Baznīcas Virsvaldes locekli.

Teologs, latviskuma pētnieks, tautas audzinātājs

Ja Cesvaini Latvijas draudžu starpā daudzi labi zina un atceras, tur liels nopelns arī vairākiem ievērojamiem mācītājiem. Baznīcas vēsturē tādi bijuši: pietists K. D. Lencs, trīs Mīteļi (divi no tiem, tēvs un dēls, garīgi dziesminieki), Roberts Auniņš, kas popularitātē ar savām runas dāvanām būtu varējis pārspēt Kronvaldu Ati, ja vien būtu pievienojies tautas atmodas kustībai, un beidzot — Alberts Vītols. Izņemot Lencu, visi savu darba mūža garumu strādājuši vienā draudzē. Zīme, cik svētīgi ir, ja mācītājs saaug ar savu draudzi abiem par labu.

Alberts Vītols, dz. 13. jūlijā 1888. g. Virānes “Riteņos”, miris 16. sept. 1965. g. Kraukļu “Kalna Spārviņos”, no radiem mantotās mājās, bija “pravietis tēvzemē”, mācītājs savā dzimtajā draudzē. Ievēlēts vēl pirms ordinācijas 1921. g. janvārī, Vītols 44 gadus, līdz pat triekai mūža 78. gadā, palika Cesvainei uzticīgs. Visi, kas par Vītolu rakstījuši, apliecina, ka pazīstamais teiciens, ka pravietis savā zemē netiek cienīts, uz Vītolu nav attiecies.

Būdams rosīgs reliģiskā rakstniecībā, Vītols tomēr nav izdevis nevienu sprediķu grāmatu. Kā mācītājs Kronis, tā mācītājs Būmanis (viens bijis Vītola skolnieks Cesvaines ģimnāzijā¹, otrs Vītola pēcnieks ticības mācīšanā šinī skolā) spriež, ka Vītola sprediķi bijuši varbūt par gudriem vienkāršiem lauku ļaudīm. Tomēr ļaudīm bijis ko klausīties. “Bija vērts Vītolu dzirdēt.” Kas viņš īsti ir bijis? Atbilde ir: teologs pirmā vietā un pāri par visu. Pie tam — latvisks teologs. Pirmais noteikums, lai kāds mācītājs, līdz ar visām citām interesēm un gara dāvanām būtu arī labs mācītājs, ir: būt iespējami labam teologam, Tā ir mūsu dotība un īpašais uzdevums, ar ko mēs atšķiramies no visām citām cilvēces gara un kultūras dzīves nozarēm.

Padomju otrās okupācijas pirmajos gados Vītols, Virbulis un Šaurums bija pēdējie tērbatnieki sarukušajā mācītāju saimē līdz

¹ K. Kronis nav tiešs A. Vītola skolnieks — D. Z.

ar arhibīskapu Tursu. Divi drīz nomira, Vītols ar Tursu palika pēdējie. Tas tomēr nebija iemesls, kādēļ Turss pūlējās Vītolu izcelt, piedāvājot sv. Pāvila baznīcas mācītāja vietu Rīgā, un, Vītolam pašam stingri oponentējot, konsistorijas vārdā iecēla viņu par Doma baznīcas dekānu. Iemesls bija respekts, kādu Vītols baudīja. Pāris reizes Turss spiedis Vītolu teikt sprediķi padomju varas svētkos. Tie nav bijuši glaimi komunismam. Par vienu no šiem sprediķiem nācies atbildēt iestādēs. Sprediķis, kāda ticīga klausītāja stenografēts, ir saglabājies.

“Prāv. Vītols nebija ārēji laipns. Viņš neatzina ārišķību un izlikšanos. Viņš neglaimoja pats un negribēja, ka viņam glaimo. Pret svešiem cilvēkiem prāvests bija atturīgs un vēss, tomēr korekts. Aiz ārēja vēsuma slēpās atsaucīgs, citus saprotošs un sirsnīgs cilvēks. Nesteidzās ar atbildēm, bet labprāt uzklausa citus,” — liecina atmiņās prāv. Zviedris.

Lielas draudzes mācītājam ar plašu dievnamu un vairākām kapsētām darbs ir bagātīgi. Vītola darba lauks tomēr gāja tālu pāri draudzes robežām, jo viņš mācītāja darbu ir vērsis dziļumā. Reti kāds cits tik nopietni un rūpīgi ir pētījis savas draudzes vēsturi (grāmatiņa “Cesvaines draudze”), līdz ar to dziļi ieskatīdamies ģimeņu un tautas liktenos un ticības dzīvē, kā to darījis Vītols.

Vītola literārā darbība sākās 1920. gados. Visos viņa rakstos runā rūpīgs, smalkjūtīgs pētnieks, dziļš patiesības meklētājs un gādīgs dvēseļu kopējs. “Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā”, “Daugavā”, Reliģiski filozofiskās biedrības “Rakstos” ik gadus parādās kāds Vītola pētījums. Tie ir raksti par “Laimas likumu”, Ūsiņu, latviešu tikumiskās apziņas un reliģiozitātes īpatnībām u. c. Kad 1930. gados pār Latviju vēlās kāpinātas nacionālās pašapziņas un baznīcas latviskošanas centienu vilnis dievkalpojumos un to saturā, baznīcas žurnālā “Ceļš” un “Svētdienas Rīts” Vītols brīdināja: “Principā atzīstama baznīcas formālā latviskošana (valoda, arhitektūra, gleznas, mūzika), tikai jāpiebilst, ka šis darbs prasa ne vien latvisku arhitektūru, gleznas un mūziku, bet par visu vairāk Svētā Gara skartu personību. Nav jāaizmirst, ka ārējais kultā ir tikai ārējais, lai Kristum nav jāpārmet arī mums lepošanās ar bārkstīm.”

Par tautas dziesmu ētiku un citām pagāniskām mitoloģijām Vītols lasa lekcijas vēl arī 1950. gados teoloģiskosursos Rīgā. “Man žēl dievturu,” — ir kādas lekcijas secinājums.

Paša dibinātās Cesvaines ģimnāzijas darbā, mācītāju konferencēs un draudzē Vītols ir risinājis ne vienu vien tīri teoloģisku problēmu: "Jēzus ir ticības jēdziens un mūsu reliģija" ("Ceļš", 1940. g.), "Kristīgās ticības absolūtā vērtība" u. c.

Kā dzejnieks un literāts Vītols vienmēr paliek teologs ar latvisku domu un jūtu ievirzi. Viņa garīgā dzeja ("Garīgās dziesmas", 1933. g.) ir bībeliska saturā, bet vienmēr arī latviska skatījumā un izjūtā. Vītols bija visu Latvijas brīvības gadu visnopietnākais latviešu reliģiskās dzejas un prozas vērtētājs un popularizētājs. Vītola personība un darbi ir pelnījuši, ka tos atceramies. Cerēsim, ka LELBA apgāds kā trimdas, tā okupētās Latvijas baznīcai par labu Vītola rakstu izlasi un darba vērtējumu izdos grāmatā, kā tas jau labi sen iecerēts. Trimdā izdotajā "Dziesmu grāmatā" trīs A. Vītola dziesmas ("Ārā vakars", "Dod mums jaunu dzīvi, Dievs" un "Bagāti nācām šurp no Tēva mājām").

Publ.: "Ceļa Biedrs", 1988.

Par tēvu un ap viņu

Nelikās, ka vecāki mūs, trīs bērnus, būtu īpaši audzinājuši. Vienīgo rājienu, ko nekad neaizmirsīšu, tēvs man izteica piecu vai sešu gadu vecumā, kad laikam sakarā ar baznīcas 50 gadu jubileju bija izremontēta mācītāja māja. Biju saskatījis sienas krāsojumā kādu nepilnību un ar zīmuli nedaudz to palabojis. Tēva teiktais: "Šī nav mūsu māja, tā ir draudzes māja, kurā mēs tikai dzīvojam, kamēr es te strādāju!" — man palicis atmiņā vēl tagad.

Mācītāja māju apkārtējie ļaudis sauca par mācītāja muižu, bet tēvs tādu nosaukumu nevarēja ciest. Dzīvojamā ēka bija ar biežām mūra sienām, sarkanu dakstiņu jumtu, ziemā auksta, vasarā patīkami vēsa. Mājā bija trīs noslēpumainas telpas. Arhīvs — bez logiem, ķieģeļu klonu, aizslēgts ar vairākām atslēgām, kas glabājās tikai tēvam zināmā vietā. Tur glabājas lielas (apm. 60x40 cm) grāmatas ar ādas muguriņām un metāla stūru apkalumiem. Viņš teica, ka tur esot draudzes personālsaraksti un māju vizitācijas (bērnu pārklaušināšanas) ziņas. No šīm grāmatām viņš sameklēja datus par saviem senčiem, kā arī materiālu darbiem par Cēsaines vēsturi.

Otra ļoti intrigējoša vieta bija bēniņos — ar koka latām norobežots, aizslēgts kakts, kur glabājās iepriekšējā mācītāja mantas. Šo būri varēja caur režģiem apskatīt: bija redzama apkalta lāde, kastītes. Kad bija pienākusi vēstule no viņa radiem Vācijā, tēvs palūdza baznīcas zvanītāju Melbārža tēvu, viņi atslēdza šo noliktavu un aprakstīja visu, ko atrada, uz papīra; nekas sevišķs gan tur nebija — atceros vācu žurnālu komplektus, spēļu kauliņus, vecas drēbes.

Vēl mums, bērniem, tabu bija tēva darbastaba. Tur mēs drikstējām ieiet tikai aicināti, lai atbildētu uzdoto ticības mācībā. Te bija ļoti stingra kārtība: ja kāda grāmata vai spalvaskāts bija nolikts citādi nekā parasti, sekoja jautājums, kas te rīkojies. Tēvs lielāko dienas daļu pavadīja pie rakstāmgalda. Iksvētdienas dievkalpojumiem viņš gatavojās ļoti rūpīgi, katrai runai sastādīja konspektu, arī mūža otrajā pusē, kad pietiktu ar rutīnu. Rokraksts viņam bija sīks, arī tad, ja izmantoja papīru bez līnijām, rindas

nekad nenovirzījās uz augšu vai leju; pasvītījumus izdarīja tikai ar lineālu.

Tēvam bija ļoti liela bibliotēka, sāka krāt jau studenta un skolotāja laikā. Liela daļa grāmatu bija vācu un krievu valodās, tur bija arī tādas, kas varēja radīt izbrīnu — K. Marksa “Kapitāls” vāciski, P. Stučkas, L. Laicena u. c. darbi. Latviešu dailliteratūra bija gandrīz pilnībā, žurnālu “Piesaule”, “Daugava”, “Burtnieks”, “Izglītības Ministrijas Mēnešraksts” iesieti komplekti. Grāmatu lielākā daļa gāja bojā kara laikā.

Tēvs labi prata vācu, krievu, arī latīņu, grieķu un drusku senēbreju valodu. Daudz lasīja, cienīja dzeju: J. Poruku, R. Blaumani, F. Bārdu, no jaunākajiem autoriem patika V. Strēlerte, Z. Lazda, L. Auza. Arī pats nedaudz dzejoja, “Rakstu avota” apgādā iznāca viņa grāmatiņa “Garīgas dziesmas”. Ir arī cita rakstura dzejoļi. Viņa apcerējumi par ētiku un latviešu tautas dziesmām ir publicēti žurnālos. Viņš vāca ticējumus, tautas dziesmas, vietvārdus, sūtīja tos uz Rīgu. Atceros, K. Raudive kādā publikācijā bija rakstījis, ka “Saulieša zirgs bieži gaidot saimnieku pie Šļākas kroga”. Par šo nepatieso ziņu tēvs uzsāka polemiku ar tās autoru.

A. Vītols bija Madonas aizsargu pulka mācītājs, Brīvības pieminekļa vietējās komitejas priekšsēdētājs. Viņam bija divi apbalvojumi — Aizsargu nopelnu krusts un Atzinības krusts.

Mūsu visumā patikamo bērnību aptumšoja smagas operācijas mātei un māšai. Ārstēšanās Rīgā maksāja daudz. Bija parādi. Lai kontrolētu izdevumus, tēvs sāka burtniecā pierakstīt visus pirkumus un citus maksājumus. Saglabājušās piezīmes liecina, ka bija jādzīvo diezgan skopi. Mums ar brāli bija pat kauns iet skolā pašautās drēbēs, ko bija šuvī vietējais skroderis Mūrnieks, jo citiem puīšiem bija pirkta formas. Bet arī tēvs staigāja tādā uzvalkā.

Skolas gados vasarās bija jāstrādā: gājām ganos, kaplējām cukurbietes.

Pie mums viesojās gleznotājs, Madonas vidusskolas laika tēva kolēģis Kārlis Celmiņš, Jēkabs Bīne, kas gleznoja abas malējās altārglezņas baznīcai, Antons Austriņš, Alfrēds Kalniņš un, protams, Saulietis. Notika sarakste ar J. Endzelīnu, K. Egli, Āronu Matīsu, T. Zeifertu, P. Ērmani, A. Gobu, Jāzepu Vītolu. Vēstules bija saglabājušās, tagad nodotas bibliotēkā.

Mēs, bērni, uzskatījām, ka tēvam piemīt divi netikumi — smēķēšana (Cesvaines skolā bija iesauka “skurstenis”) un kafijas dzeršana. Nekādi nevarējām saprast, kā kaut ko tik nelāgu var dzert.

A. Vītola priekšgājēji mācītāji Mīteļi un Auniņi visu mūžu dzīvoja mācītāja mājā un kalpoja draudzei, bet tēva dzīve izvērtās citādāk. Drīz pēc 1940. gada okupācijas draudzes īpašums — māja tika nacionalizēta, un mūsu ģimenei nācās Cesvaini atstāt. Par laimi 1938. gadā tēvs bija mantojis mātesmāsa Kristīnes mājas Kraukļu pagasta Kalna Spārviņus, kur radām patvērumu. Pēc vāciešu ienākšanas viņš ar daļu iedzīves atgriezās Cesvainē, lai būtu tuvāk baznīcai un kapsētām. 1944. gada vasarā, kad Cesvainei vēlreiz tuvojās fronte un mācītāja mājā vācieši iekārtoja lazareti, viņš atkal pārcēlās uz Spārviņiem pie ģimenes. 20. augustā vajadzēja doties bēgļu gaitās. Fronte pārlaidās bēgļiem pāri pie Līgatnes, Kraukļos vecāki un māsa atgriezās 5. oktobrī. Māja bija nodedzināta, kaut gan tieša kauju darbība tur nenotika. Ziemu sagaidīja āboliņa šķūnītī, iebūvējot tur pavardu un lodziņus. Pa nakti telpa izdzisa, traukos atstātais ūdens sasala.

Šīnī šķūnītī, ja bija nepieciešamība, tika kristīti bērni, izdarītas laulības. Te nācās nodzīvot līdz 1960. gadam, kad varēja ievākties 1948. gadā sāktajā, nepabeigtajā dzīvojamā ēkā.

Kad pēc kara sākās kolektivizācija, tēvam bija pirmajam jāparaksta iesniegums par iestāšanos kolhozā. Domājuši, ka, ja mācītājs iestājas, varbūt tik traki nebūs, viņš taču zina. Bet drīz pēc tam ticis paziņots, ka pilsonis Vītols netiek kolhozā uzņemts. Sekoja spaidi ar nodevām un nodokļiem. Apmelojumi un atklāti apvainojumi...

Zinot mācītāja A. Vītola grūtos apstākļus, baznīcas Virsvalde viņam 1952. gadā piedāvāja vakanto vietu un dzīvokli Rīgas Pāvila draudzē, taču viņš atteicās, vēlēdamies palikt kopā ar savu draudzi. Šī paša iemesla dēļ viņš pat nemēģināja emigrēt kara laikā, kaut riskēja, palikdams te.

Pēc kara A. Vītols kļuva par Baznīcas Virsvaldes prezidija locekli, Doma katedrāles dekānu un Teoloģijas kursu lektoru. Lai pildītu šos pienākumus, viņš reizi mēnesī brauca uz Rīgu. 1947. gadā viņš tika ievēlēts par Cēsu iecirkņa, bet 1952. gadā par jaunizveidotā Madonas iecirkņa prāvestu.

Saites ar inteligenci daļēji bija satrūkušas, taču cilvēki nāca pie viņa parunāties un rast mierinājumu.

Tēva mīlākā vieta Spārviņos bija pauguriņš pie nodedzinātās mājas, ko stāvo nogāžu dēļ bija grūti apstrādāt. To viņš apstādīja ar košumkrūmiem un kokiem un mīlēja sēdēt un lūkoties uz atņemtajiem dārgumiem — Cesvaines baznīcas un pils torņiem.

Braucot uz Dzelzavas staciju, vienmēr tika pieminēti trīs koki Vitolu dzimtas mājās "Riteņos", redzami dārzā no Virānes ceļa — divas liepas un ozols, ko nākošais mācītājs jaunībā bija iestādījis abām māsām un sev. Vēlēšanās vēl kādreiz tuvumā apskatīt dzimto sētu palika nepiepildīta — māsas ģimene bija izsūtīta un mājā dzīvoja sveši cilvēki.

Baznīcas atjaunošana

Kad 1964. gadā Cesvaines draudze bija spiesta atstāt baznīcu, ēka pakāpeniski nonāca avārijas stāvoklī — caurā jumta dēļ iebruka lielākā daļa griestu velvju, sapuva balkona koka konstrukcijas, sāka brukt pat iekšējais ķieģeļu apšuvums. Tā kā baznīcas durvis stāvēja vaļā, tā tika izlaupīta un izdemolēta: izjauktas un aizvestas ērģeles, nojaukts altāris un kancele, aizvesti soli. Pazuda lustras, arī lielais kroņlukturis, nebija balkona margu, logi un pilnīgi visas vitrāžas izsisītas. Grīdas dēļi daļēji izlauzti, daļēji sadedzināti uz vietas. Gāja bojā ievērojams arhitektūras piemineklis — viena no lielākajām Latvijas baznīcām, taču toreizējā valdība un vietējā vara tam nepievērsa uzmanību.

Astoņdesmito gadu sākumā rajonā radās doma veidot Cesvainē tradīciju namu, kaut ko līdzīgu kultūras namam vai koncertzālei. Par ēkas atjaunošanu īstajām vajadzībām toreiz vēl nevarēja būt runa, taču varēja sākties tās glābšana. Tika izgatavots projekts, ar kapara skārdu aplāja daļu jumta, taču naudas trūkuma dēļ uz vairākiem gadiem darbi apstājās. Durvis joprojām bija vaļā, turpinājās iekšpuses postīšana.

1985. gadā Cesvainē izveidoja amatnieku grupu, kas darbojās pie Kultūras ministrijas Restaurācijas pārvaldes. Toreizējā pilsētcietmata, tagadējās pilsētas vadība uzņēmās vadīt un finansēt visus darbus. Paralēli uzsāka Cesvaines pils atjaunošanu un restaurāciju, tāpat citu kultūrvēsturisku ēku, parka un kapu sakārtošanu. Valdība un rajona izpildkomiteja sāka mūs finansiāli atbalstīt. Cesvaine ir saņēmusi nelielu daļu no visas Latvijas iedzīvotāju nodokļiem un atskaitījumiem valsts budžetā. Esam izlietojuši šos līdzekļus svētīgai lietai, izglābjot unikālu celtni.

Ja mēģinātu novērtēt baznīcas atjaunošanā ieguldīto darba un materiālu apjomu šodienas naudas vienībās, tas noteikti pārsniegtu pusmiljona latu, varbūt pat tuvotos miljonam. Pēdējos gados darbus baznīcas iekštelpās apmaksā pati draudze, pateicoties ārzemju latviešu ziedojumiem.

Ēkai un tornim ir uzlikts kapara jumts, atjaunotas visas velles, apmetums, grīdas, balkons, izgatavots jauns altāris un kancele, vitrāžas, kroņlukturis, restaurētas altārglezņas. Visās telpās ierikota elektroinstalācija, gandrīz pabeigta apkures sistēma. Ar lielām grūtībām turpinās ērģeļu būve, jo atkal nepietiek naudas.

Rīgas augstskolu studenti uzmūrēja izbrukušo baznīcas sētu, ar Rīgas un vietējo amatnieku pūlēm tapa vārti. Lielākais palikušais darbs ir ārsienu sakārtošana.

Liels paldies visiem amatniekiem un draudzes locekļiem, kas piedalījušies baznīcas atjaunošanā! Jāizsaka pateicība arhitektei Maijai Elizabetei Meņģelei, apvienības "Latvijas restaurators" vadītājam Sergejam Meijerovicam, apvienības "Latvijas mežs" ģenerāldirektoram Leonam Vītolam, kādreizējiem Madonas rajona vadītājiem Valteram Bluķim un Leo Bērziņam. Īpašs paldies jāteic netaisnībai Latvijas ev. lut. baznīcas arhibīskapam Kārlim Gailītim par atbalstu baznīcas atjaunotnē garīgā ziņā. 1990. gada 25. augustā Cesvaines 600 gadu svinību laikā mūsu daļēji atjaunotais dievnams saņēma arhibīskapa svētību.

Mēs ceram, ka baznīca kā Cesvaines novada ļaudīm, tā visiem, kas iegriezīsies mūsu pusē un vērs dievnama durvis, dos spēku dzīvei, ticību labajam un gaišajam.

Piezīmes un papildinājumi

Apskata galveno daļu veido ilggadējā Cesvaines draudzes mācītāja Alberta Vītola (1988.—1966.) brošūra "Cesvaines draudze", ko sakarā ar baznīcas 50 gadu jubileju izdeva J. Ķirsons Cesvainē. A. Vītola teksts dažās vietās mazliet rediģēts stilistiski un nedaudz saīsināts.

Baznīcas 50 gadu pastāvēšanas svētki notika 1929. gada 25. augustā ar svinīgu dievkalpojumu un garīgu koncertu, kurā piedalījās dziedonis Ā. Kaktiņš, ērģeļu virtuozs Ā. Ābele un apvienotie Cesvaines, Dzelzavas, Kraukļu, Oļu, Sarkaņu un Virānes pagastu kori. Jau iepriekšējā vakarā notika kapusvētki Mācītāju kapos.

1932. gada 12.—14. augustā Cesvainē uz savu kārtējo konferenci bija pulcējušies Cēsu iecirkņa mācītāji.

1933. gada 24. augustā atklāta jauna kapsēta Dzelzavas Mierakalnā, agrākajos baronu kapos. Kā pirmā šeit apglabāta Emma Dankere.

1935. gada 4. augustā atzīmēta Cesvaines draudzes skolas 250 gadu dibināšanas atcere.

Baznīcas padome par priekšnieku 1929.—1932. g. ievēlēja Augustu Vendi, pēc tam Oskaru Ozoliņu.

1926.—1941. g. aktīvi darbojās draudzes dāmu komiteja, kas katru rudenī rīkoja lielu bazāru Cesvainē ar dažādām atrakcijām, laimes aku, teātra vai kino izrādi. Ieņēmumi, kas svārstās starp 700—1400 latiem, iemaksāti baznīcas kasē. Komiteja rīkoja Ziemassvētku eglītes pagastu nespējnieku mājās, palīdzēja atsevišķām ģimenēm. Tās nopelnis arī altāra paklāja noaušana un uzlikšana. Komitejas priekšnieces bijušas A. Leivere, L. Ozoliņa, B. Īvāne u. c.

Cesvaines draudze oficiāli atjaunota 1991. gada 8. maijā. No 1990. gada janvāra līdz 1991. gada 1. septembrim draudzē kalpoja palīgmācītājs Valdis Strazdiņš, pēc tam teoloģijas students Juris Ulģis. Kopš 1992. gada 1. februāra Cesvaines draudzes mācītājs ir Dainis Markovskis (1994. g. beidzis Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāti). Baznīcas ērģelniece un ansambļa vadītāja no 1990. g. ir Anita Vestmane.

Tagad baznīcas padomes priekšnieks ir Voldemārs Fevraļevs, sekretāre Mudra Skride, kasieri Anna Ķeire. Draudzes padomē

darbojas Ruta Bekmane, Genādijs Borščevs, Lidijsa Cepurīte, Aina Greķe, Emma Krieviņa, Erna Lapiņa, Ārija Lielķikute, Aina un Uldis Monaki, Rita Muceniece, Arvīds Stangainis, Gaida Uljāne, Rasma un Osvalds Vanagi, Ilga Zaļkalne, bet galvenā padomdevēja visos jautājumos ir 87 gadus vecā teoloģe Marta Īvāne.

Draudzes padome pateicas visiem ziedotājiem Latvijā un ārzemēs par palīdzību baznīcas atjaunošanā.

Sastādītāja

Saturs

Alberts Vitols. Priekšvārds 1929. gada izdevumam	3
Alberts Vitols. Cēsaines draudze	
1. Baznīcas	4
2. Mācītāji	9
3. Kapsētas	16
4. Draudzes skola	18
5. Draudze	24
No mācītāja A. Vitola dienasgrāmatas 1944. gada oktobrī	30
Marta Īvāne. Draudze un baznīca 50 pēckara gados	31
No A. Vitola autobiogrāfijas	34
Aleksandrs Veinbergs. Teologs, latviskuma pētnieks, tautas audzinātājs	35
Andrejs Vitols. Par tēvu un ap viņu	38
Valdis Kaprālis. Baznīcas atjaunošana	42
Dace Zvirgzdiņa. Piezīmes un papildinājumi	44

CESVAINES DRAUDZE
VĒSTURISKS APRAKSTS

Izdevējs SIA "Madonas poligrāfists".

Reģ. apl. Nr. 2—1013.

Iespiests SIA "Madonas poligrāfists",

Saieta lauk. 2, Madona LV 4800

Datorsalikums. Ofsetiespiedums. P. 331 700

CESTAIRES DRAUDES
VESTUAIRES APPARETS

Indirizzo: 314, Milano, Italia
Reg. no. 2-1011

Indirizzo: 314, Milano, Italia
Reg. no. 2-1011
Indirizzo: 314, Milano, Italia
Reg. no. 2-1011

Lj 0.50

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304079060

Kontroleksemplārs

94-3
L 636